

- SENBAZURU. CONSTRUIRE LA PAU -

1. INTRODUCCIÓ	3
2. CONNECTANT MONS EDICIÓ 2017-2018. CARACTERÍSTIQUES GENERALS	4
2.1. OBJECTIUS GENERALS DE LA PROPOSTA 2017-2018	4
2.2. PERSPECTIVES TRANSVERSALS	4
3. PROPOSTA D'INFANTIL I PRIMÀRIA. CARACTERÍSTIQUES GENERALS	5
3.1. OBJECTIUS ESPECÍFICS PER A INFANTIL I PRIMÀRIA	5
3.2. CONTINGUTS PRIORITZATS PER CICLES	5
3.3. CONTINGUTS PER FASES	6
4. METODOLOGIA EDUCATIVA	7
4.1. INTRODUCCIÓ A LA PROPOSTA METODOLÒGICA	7
4.2. TIPUS D'ACTIVITATS	8
4.3 EINES DE COMUNICACIÓ	9
5. INTRODUCCIÓ A LA CULTURA DE PAU I A LA RESOLUCIÓ DE CONFLICTES	10
Fase 1: Introducció de conceptes i presentació dels grups	10
Fase 2: Preparar-se per al conflicte: provenció	16
Fase 3: Analitzar conflictes (propers i llunyans) per buscar solucions	19
Fase 4: Participar per a la pau	22
6. SENBAZURU. CONSTRUINT LA PAU 3-5 anys (INFANTIL)	24
6.1. TAULA RESUM ACTIVITATS I FASES	24
6.2. PAUTES METODOLÒGIQUES PER AL DESENVOLUPAMENT DE LES ACTIVITATS PER FASES	26
Fase 1: Introducció de conceptes i presentació dels grups	26
Fase 2: Prepararse para el conflicto: provención	28
Fase 3: Analitzar conflictes (propers i llunyans) per buscar solucions	35
Fase 4: Participar per a la pau	40
Fase 5: Producte final	43

1. INTRODUCCIÓ

Senbazuru és el nom que es dona a les 1.000 grues de papiroflèxia que, segons la tradició japonesa, es fan per aconseguir complir un desig. S'han convertit en un símbol pacifista a tot el món a partir de la història de la Sadako, una nena afectada per la bomba d'Hiroshima, que va decidir fer-les amb el desig de curar-se i que el món pogués viure en pau.

La promoció d'una cultura de pau i de la no-violència és un dels objectius de desenvolupament sostenible que la comunitat internacional s'ha marcat per fer front als reptes que plantegen el nostre món i la nostra societat.

Construir la pau i posar fi a la cultura de la violència és una responsabilitat de totes les persones, i per això cal una educació que valori i promogui les actituds no-violentes en tots els àmbits de les nostres relacions. Actituds que afavoreixin la cooperació, que valorin la igualtat entre els gèneres, la riquesa de la diversitat, i que busquin la comunicació efectiva i empàtica, promovent la participació democràtica i activa de la ciutadania per a la construcció d'un món més just i sostenible.

Aquest curs la proposta didàctica Connectant mons dirigeix la mirada cap als conflictes que es donen en les nostres relacions i la manera d'abordar-los, en el nostre entorn i al món, per analitzar-los i aprendre a resoldre'ls des d'un enfocament positiu, constructiu i no-violent. Per mitjà de diferents activitats vivencials i participatives, es buscarà dotar d'eines que permetin identificar i analitzar qualsevol tipus de violència i treure partit de l'oportunitat de transformació que ofereix cada conflicte. Perquè l'alumnat prengui consciència de la importància de participar activament en la construcció de la cultura de pau, es busca potenciar el desenvolupament d'actituds proactives per prevenir la violència i la promoció d'iniciatives que afavoreixin la creativitat, el desenvolupament sostenible i el dret de totes les persones a una vida digna i en pau.

2. CONNECTANT MONS EDICIÓ 2017-2018. CARACTERÍSTIQUES GENERALS

2.1. OBJECTIUS GENERALS DE LA PROPOSTA 2017-2018

- Reconèixer la perspectiva positiva i àmplia de la pau com el dret de tota persona a una vida digna.
- Comprendre i analitzar de manera crítica les diferents formes de violències que es donen i les seves conseqüències.
- Fomentar les actituds que contribueixen a la resolució no-violenta dels conflictes, analitzant els elements que influeixen en el seu desenvolupament.
- Promoure la ciutadania activa i el compromís personal i col·lectiu amb la construcció de pau, oferint alternatives de pau i resolució no-violenta de conflictes.

2.2. PERSPECTIVES TRANSVERSALS

- Participació: motivació a participar en les múltiples formes de contribuir a la cultura de pau a l'abast de l'alumnat.
- Diversitat: valoració dels diferents tipus de diversitat com a condició per concebre la perspectiva positiva del conflicte.
- Gènere: reconeixement de les diferències de gènere en relació amb el conflicte i la pau.

3. PROPOSTA D'INFANTIL I PRIMÀRIA. CARACTERÍSTIQUES GENERALS

3.1. OBJECTIUS ESPECÍFICS PER A INFANTIL I PRIMÀRIA

1. Comprendre les concepcions de pau, violència i conflicte.
2. Reforçar les habilitats personals i grupals per ser agents de canvi positiu en el conflicte i la pau.
3. Adquirir la capacitat d'analitzar conflictes i de proposar opcions de canvi.
4. Motivar per participar en la transformació d'un món més pacífic.

3.2 CONTINGUTS PRIORITZATS PER CICLES

D'acord amb el desenvolupament de l'alumnat, els continguts de cada cicle s'han adaptat a les edats, des d'una dimensió de la pau més propera (per a l'etapa d'infantil es tracten els conflictes quotidians, l'educació emocional, la diversitat a l'aula, els gestos quotidians de pau) a una dimensió internacional de la pau (per a l'etapa 10-12 anys, es tracten els conflictes propers i internacionals, i la pau local i global).¹

NIVELL	PRIORITZACIÓ DE CONTINGUTS	ANIMACIÓ	PRODUCTE FINAL
3-5 anys	<ul style="list-style-type: none"> • Emocions en els conflictes • Diferents maneres de reaccionar davant d'un conflicte (violència, passivitat, cooperació...) • Normes d'aula • Gestos quotidians de pau 	La maga de la companyia de circ Senbazuru explica els seus trucs, que permeten resoldre els conflictes més fàcilment.	Fabricació d'una maleta de trucs de màgia amb objectes que remeten als trucs per resoldre conflictes.
6-8 anys	<ul style="list-style-type: none"> • Emocions i necessitats en els conflictes • Preparar-se per al conflicte: estima (i valoració de la diversitat), confiança, comunicació empàtica, cooperació... • Anàlisi del conflicte (persona, procés, problema) • Normes d'aula • Gestos de pau, locals i globals 	La maga de la companyia de circ Senbazuru explica els seus trucs, que permeten resoldre els conflictes més fàcilment.	Fabricació d'una maleta de trucs de màgia amb objectes que remeten als trucs per resoldre conflictes.
9-11 anys	<ul style="list-style-type: none"> • Emocions i necessitats en els conflictes • Preparar-se per al conflicte: estima (i valoració de la diversitat), confiança, comunicació empàtica, cooperació... • Anàlisi del conflicte (persona, procés, problema) • Normes d'aula • Gestos de pau, locals i globals 	Dos personatges reals compromesos amb la pau, la Sadako Sasaki i l'Emmanuel Jal, animen a prendre la iniciativa i a participar a favor de la pau.	Composició d'una cançó de hip-hop que denuncia la violència i apunta les propostes de pau que pot assumir l'alumnat.

¹ La definició dels continguts per a cada etapa s'ha basat en la identificació de competències de Cultura de Pau per a cada cicle de primària definides en el marc del projecte "Competències i Educació per al Desenvolupament" http://competenciesiepd.edualter.org/ca/la-guia/desplegament_cdp_primaria.pdf

3.3 CONTINGUTS PER FASES

Les activitats a Connectant mons estan dividides en 5 fases, cadascuna amb una durada en setmanes diferent. En cada fase es proposen un seguit d'activitats, que es fan abans del tancament de la fase, de manera que totes les classes participants puguin anar avançant a la vegada.

A més de les fases de presentació i de producte final, les tres fases intermèdies faran referència als tres temes següents, amb les subsegüents propostes d'acció per al producte final:

	TEMA	CONTINGUTS PER AL PRODUCTE FINAL*
FASE 2	Resoldre conflictes de manera positiva: prevenció.	Propostes de pau individual i relacional (nivell micro).
FASE 3	Analitzar i resoldre els conflictes.	Propostes de pau a l'aula i al centre escolar (nivell meso).
FASE 4	Participar per a la pau.	Propostes de pau en l'entorn i al món (nivell macro).

* Tot i que en cada fase els temes s'abordaran a diferents nivells (del personal al global), en cada fase l'èmfasi de les propostes es distribuirà d'aquesta manera (micro, meso, macro).

4. METODOLOGIA EDUCATIVA

4.1. INTRODUCCIÓ A LA PROPOSTA METODOLÒGICA

Educar per a una cultura de pau requereix dotar tot procés educatiu d'una coherència entre els continguts proposats, l'actitud de l'educador o educadora, els temps i les estructures educatives, i les metodologies utilitzades.

Ara ens agradaria posar el focus en la proposta metodològica amb l'objectiu de facilitar i motivar el professorat participant. Les sessions i les activitats que proposem presenten un ordre que pot facilitar l'assoliment dels objectius plantejats, si bé seria interessant que s'avancés en forma d'espiral, és a dir, repetint el mateix missatge i els mateixos objectius en totes les sessions, però aprofundint, matisant i guanyant cada vegada més complexitat, sempre atenent a les necessitats del grup-classe. Alguns dels principis metodològics en què es basa aquesta proposta són els següents:

1. **La importància de partir de la realitat del mateix grup**, de la seva experiència individual i col·lectiva, dels seus interessos i necessitats, de la seva cultura, del seu coneixement, dels seus valors i dels seus codis preestablerts. Cal reconèixer aquesta experiència i convertir-la en una eina potencial de canvi.
2. **Un enfocament socioafectiu i sociocrític:**² les activitats que plantegem no defugen l'aprenentatge exclusivament cognitiu-intel·lectual (basat en la seqüència: analitza, reflexiona, argumenta), sinó que volen anar més enllà i endinsar-se en el terreny de les experiències vivencials en primera persona. Un enfocament que després ens permeti avaluar com ens hem sentit i establir connexions amb l'entorn més immediat. Per altra banda, és clau desenvolupar un esperit crític. Entendre que la cultura de l'esforç també comporta aprendre que els drets no els regalen i que cal lluitar per aconseguir-los. Fer una lectura crítica de nosaltres i del nostre entorn també comporta aprendre a desobeir, argumentant per què es desobeeix, assumint les conseqüències i plantejant alternatives.
3. **El procés artístic com a motor del canvi:** si dèiem que l'aprenentatge cognitiu-intel·lectual sovint fomenta l'aprenentatge lineal, la possibilitat de recuperar el nostre sentit artístic, el que tots i totes portem dins, ens obre les portes a la transformació des del descobriment del poder no-violent de l'acte creatiu. Si alguns dels aprenentatges tradicionals ens proposen transitar entre A i B, la creativitat i la imaginació ens poden portar allà on nosaltres vulguem. Així experimentarem amb activitats que posen en joc les nostres habilitats plàstiques, teatrals o audiovisuals.
4. **L'aprenentatge cooperatiu:** l'aprenentatge cooperatiu és una metodologia que promou el coneixement i la relació entre companys i ajuda a crear un clima de confiança i d'ajuda mútua. Tal com el defineixen David i Roger Johnson, aquest aprenentatge és "una producció en comú que, per concretar-se, necessita la participació i la interdependència de dues persones o més, cadascuna exercitant un rol específic i unes habilitats, a la vegada que segueixen un procés diferenciat i són complementaris els uns dels altres". Els elements clau que s'han de donar són: la interdependència positiva entre estudiants; l'assumpció de responsabilitat individual en el projecte; les habilitats d'intercanvi personal i en petit grup; i la consciència del propi funcionament com a grup.
5. **El treball per focus:** cadascuna de les sessions de treball tindrà una intenció molt delimitada. Alhora, inevitablement, en el desenvolupament de les sessions aniran apareixent temes i inquietuds d'altres

² Per aprofundir en aquesta qüestió us suggerim consultar l'article següent: Carles Vidal i Marina Caireta, "[Metodología socioafectiva y aprendizaje cooperativo en la educación universitaria](#)"

sessions. Cal, per tant, mantenir una actitud flexible i alhora enfocada. Per fer-ho, és fonamental que l'educadora tingui presents tots els temes que es tractaran i la seqüència que seguirà des de la primera fase i, a la vegada, que no perdi de vista la intenció específica de cadascuna de les fases.

Som conscients que no tot el professorat està acostumat a fer servir algunes d'aquestes tècniques, i també que, davant del dubte, alguns i algunes poden caure en la temptació de recórrer al terreny conegut. Però volem animar-vos a arriscar, a transitar la possibilitat d'equivocar-nos per aprendre i continuar creixent. L'investigador per a la pau John Paul Lederach resumeix perfectament la nostra intenció en el seu llibre *La imaginación moral*, lectura que recomanem encaridament. Aquí en teniu una cita: "...no podem escoltar i donar suport a altres persones que estan buscant la seva veu si per part nostra veiem aquest camí només com una tècnica o com la gestió d'un procés. La capacitat d'incitar la imaginació moral es connecta amb aquest nivell, perquè furga en l'origen del que possibilita el canvi transcendent: la capacitat d'arriscar".³

A mode de resum, podem concloure que el material que teniu a les mans aposta per una proposta metodològica que busca adaptar-se a les quatre formes d'aprenentatge de l'alumnat identificades per David A. Kolb. Segons l'autor, els diferents perfils de les persones fan que tinguin estils diferents d'aprenentatge, depenent de com perceben millor la informació (per mitjà de la teoria/de les emocions) i de com processen aquesta informació (per mitjà de l'observació/de l'aplicació). A partir d'aquestes dues variables, es defineixen quatre perfils d'aprenentatge.

Per tal de respondre a les necessitats d'aprenentatge de tot tipus d'alumnes, les activitats proposades inclouen una dimensió **emocional** (Què heu sentit?); una dimensió **descriptiva** (Què ha passat en la dinàmica?); una dimensió de **conceptualització** (Com ho relacioneu amb la realitat, amb les lleis existents, amb una ideologia o una altra, amb una manera de fer o una altra?); i una part d'**acció** (Què podem fer per resoldre aquest problema? Propostes d'acció per a l'alumnat).⁴

4.2. TIPUS D' ACTIVITATS

Les activitats proposades poden tenir diverses dimensions: treball individual o d'aula, activitats per compartir amb altres grups, o activitats per involucrar les famílies. Les activitats poden tenir una, dues o tres d'aquestes dimensions.

- **Activitats d'aula:** activitats pensades per a la reflexió i la participació entre companys i companyes de la classe.
- **Activitats col·laboratives:** activitats pensades per a la reflexió, la participació i la creació col·laborativa entre les diferents classes participants de l'equip de Connectant mons.
- **Activitats amb famílies:** moltes de les activitats inclouen tasques per fer a casa. Són petites tasques per fer amb la família o amb l'entorn.

A més, es proposen algunes activitats complementàries, en el cas que es vulgui aprofundir en alguns temes:

- **Activitats complementàries o opcionals:** són activitats que s'ofereixen per ampliar el que s'està treballant en la fase.

³ Lederach, John Paul (2008). *La imaginación moral*. Madrid: Editorial Norma.

⁴ Per a més informació, es recomana la lectura de les teories sobre els models d'aprenentatge de David A. Kolb: <https://www.actualidadenpsicologia.com/la-teoria-de-los-estilos-de-aprendizaje-de-kolb/>

4.3. EINES DE COMUNICACIÓ

A més de la comunicació guiada que es fa per mitjà de les activitats de cada fase, la plataforma Connectant mons té altres eines per facilitar la comunicació:

- **Perfil:** és l'espai de presentació del grup-classe a l'equip de treball a la xarxa. Us animem a completar la presentació amb una foto.
- **Equip de treball:** en aquest espai hi ha la llista de totes les classes que participen en el vostre equip de treball. Al costat de cadascuna hi ha diversos botons: un botó "@", per poder-vos escriure per mail; un botó "skype" perquè pugueu fer una trucada per Skype; i un llumet vermell o verd que indica si la classe està connectada en aquest moment.
- **Mur:** és l'espai de comunicació informal entre les classes participants. Funciona de manera similar al mur de Facebook i s'hi poden escriure comentaris o pujar arxius. En aquest espai estareu en comunicació amb totes les classes que participen a Connectant mons de la vostra mateixa franja d'edat.
- **Blog:** és l'eina principal per donar a conèixer el que ha passat a l'aula, al centre o amb les famílies al llarg de l'activitat. El blog és públic, la qual cosa vol dir que el podrà veure, llegir i comentar qualsevol persona no inscrita a Connectant mons. Així que podeu facilitar l'adreça a les famílies i amics, o a altres grups del centre... Tots els posts del blog seran a www.conectandomundos.org

5. INTRODUCCIÓ A LA CULTURA DE PAU I A LA RESOLUCIÓ DE CONFLICTES

FASE 1: INTRODUCCIÓN DE CONCEPTOS Y PRESENTACIÓN DE LOS GRUPOS

Entre els objectius principals d'aquesta edició de Connectant mons s'ha ressaltat la importància d'aprendre a transformar els conflictes de manera no-violenta, amb la mirada posada en la promoció d'una cultura de pau. Els continguts educatius de la primera fase de la proposta són entendre els conceptes bàsics, i també presentar-se als altres grups per tal d'identificar les habilitats de la persona que vol participar per a la cultura de pau.

Introducció de conceptes

Pau, violència i conflicte són conceptes que fem servir habitualment. Això fa que ens siguin molt familiars, però també que siguin molt equívocs: no tothom entén cada concepte de la mateixa manera. Al contrari, aquests termes poden tenir significats molt diferents segons qui els faci servir, i d'aquí la importància que establim codis comuns sobre el que entenem per cadascun abans de continuar avançant.

La violència es pot definir com "aquella actitud o comportament que constitueix una violació o una privació a l'ésser humà d'una cosa que li és essencial com a persona (integritat física, psíquica o moral, drets, llibertats...)".⁵ D'aquesta manera, podem diferenciar entre tres tipus de violència:⁶

- La VIOLÈNCIA DIRECTA: la que comporta una agressió física. Un assassinat, la tortura, una bufetada, una mutilació i altres formes de maltractament físic són exemples de violència directa.
- La VIOLÈNCIA ESTRUCTURAL: violència que forma part de l'estructura social i que impedeix cobrir les necessitats bàsiques, com la generada per la desigualtat social, l'atur, les mancances nutricionals, la manca de serveis sanitaris i educatius bàsics, etc.
- La VIOLÈNCIA CULTURAL: es refereix als aspectes de l'àmbit simbòlic (religió, cultura, llengua, art, ciències...) que es poden fer servir per justificar o legitimar la violència estructural o directa; les argumentacions que ens fan percebre com a "normals" situacions de violència profunda. La violència cultural també pot prendre el nom de cultura de la violència.

Considerem la violència estructural i la cultural com a formes de violència perquè, si ens remetem a la definició de violència que hem enunciat prèviament, totes dues constitueixen una violació o privació d'alguna cosa essencial per preservar la dignitat humana. Sovint les causes d'un cas de violència directa estan relacionades amb situacions de violència estructural: moltes guerres són conseqüència d'un abús de poder que recau sobre una població oprimida, o d'una situació d'injustícia social (d'un repartiment de terres insuficient, d'una gran desigualtat en la renda de les persones, etc.). Aquesta observació no ha de servir per justificar la violència directa, sinó per entendre bé les dimensions que té i per ser capaços de poder intervenir amb antelació: minimitzar la violència estructural pot ser un mitjà de prevenció de la violència directa molt efectiu.

La pau i la cultura de pau. Abans de veure què entenem per cultura de pau, cal aclarir què entenem per pau. Sovint la percepció que se'n té és que és un valor molt important, que és una situació desitjable a la qual ens agradaria arribar. Però, en intentar precisar les condicions d'aquesta situació desitjable, apareix un concepte ambigu, emocional, difícil de definir, un ideal que no sabem concretar. La veritat és que es tracta d'un concepte complex, ampli i multidimensional, que cal analitzar. Al llarg de la història, en la cultura occidental, la pau ha tingut diferents concepcions:

⁵ Seminario de Educación para la paz-APDH (2000). *Educar para la paz. Una propuesta posible*. Madrid: Catarata.

⁶ Aquesta distinció de tres dimensions de la violència, ja clàssica, és de Johan Galtung en diversos dels seus nombrosos llibres.

- A l'antiga Grècia, EIRENE era el terme amb el qual es feia referència a la pau, amb una idea de pau com un estat de tranquil·litat, de serenitat, d'absència d'hostilitats entre ciutats gregues; és a dir, una harmonia en la unitat interior i social grega.
- La noció de PAX romana, per la seva banda, feia referència al respecte a la legalitat, a mantenir la llei i l'ordre establert. En definitiva, a vetllar per l'absència de conflictes i rebel·lions violentes dins dels límits de l'Imperi Romà controlat per un poderós aparell militar. Aquest model respon a una estructura social i econòmica imperialista i, per tant, busca mantenir l'estatu quo, és a dir, defensar els interessos dels qui es beneficien de l'estructura de l'Imperi respecte als qui queden en la perifèria. Una concepció molt negativa i manipuladora de la pau, entesa com a mera absència de guerra i de desordres interns, i a la qual ens referim com a **PAU NEGATIVA**.

Si el que volem és una pau per a totes les persones, alliberadora i constructiva, cal superar la pau negativa i partir d'una concepció més rica i positiva de la pau. Així, entenem per **PAU POSITIVA** "el procés de realització de la justícia en els diferents nivells de la relació humana. És un concepte dinàmic que ens porta a fer aflorar, afrontar i resoldre els conflictes de manera no-violenta per aconseguir una harmonia de l'ésser humà amb si mateix, amb les altres persones i amb l'entorn natural".⁷

És a dir, la pau positiva és molt més que una mera absència de guerra, i intentar construir-la comporta crear unes relacions basades en la cooperació, el suport mutu, la col·laboració i la creació de condicions de confiança recíproca.

En conseqüència, considerarem una CULTURA DE PAU la "que promogui la pacificació. Una cultura que inclogui estils de vida, patrons de creences, valors i comportaments que afavoreixin la construcció de la pau, i que acompanyi els canvis institucionals que promoguin el benestar, la igualtat, l'administració equitativa dels recursos, la seguretat per als individus i les famílies, la identitat dels grups o de les nacions, sense necessitat de recórrer a la violència".⁸

En conclusió, la construcció d'una cultura de pau requereix:

- Millorar, ampliar i universalitzar els drets humans.
- Desacreditar i deslegitimar la guerra i l'ús de la violència.
- Potenciar el coneixement i el diàleg entre cultures i religions.
- Superar la mística de la masculinitat per mitjà de l'empatia, l'afecte, la tendresa i la coresponsabilitat en l'educació de les filles i fills.
- Satisfer les necessitats bàsiques i les potencialitats de desenvolupament i decisió de les persones.
- Atendre el principi de sostenibilitat i actuar d'acord amb la limitació de recursos.
- Actuar sobre les arrels dels conflictes i no només sobre les manifestacions.
- Millorar la governabilitat democràtica i incrementar la participació ciutadana.
- Desmilitaritzar les polítiques de seguretat i donar prioritat a les inversions educatives per sobre de les militars.
- Exercir una nova mirada sobre els conflictes i una educació sobre la manera de regular-los i transformar-los positivament.

El conflicte. En general es rebutja la violència directa com a model, però es desconeixen opcions alternatives per afrontar els conflictes. Això fa que, malgrat aquest rebuig, la violència continuï sent una manera massa habitual d'abordar els conflictes. Sovint es té una percepció negativa del conflicte, perquè s'associa a la violència, però l'existència d'un conflicte no implica per si mateixa l'existència d'algun tipus de violència. Educar en i per al conflicte també és un repte de l'educació per a la pau. Un repte que es concreta en tres elements:

⁷ Seminario de Educación para la paz-APDH (2000). *Educar para la paz. Una propuesta posible*. Madrid: Catarata.

⁸ Boulding, Elise (1992). «The concept of peace culture». *Peace and conflict issues after the Cold War*. París: UNESCO.

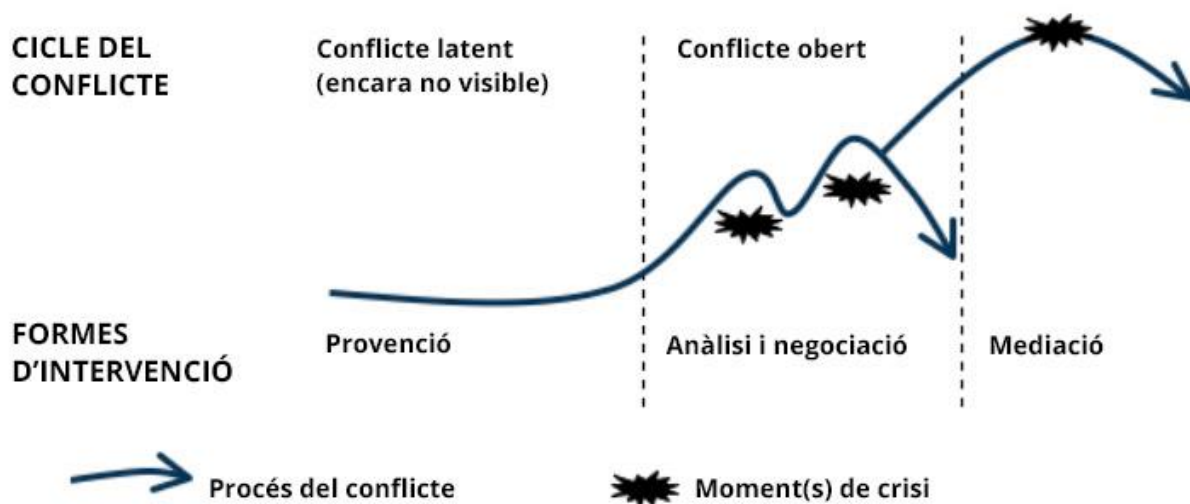
- Descobrir la perspectiva positiva del conflicte: veure'l com una manera de transformar la societat cap a cotes més altes de justícia; descobrir que pot ser una oportunitat educativa i una oportunitat per aprendre a construir altres tipus de relacions.
- Aprendre a analitzar els conflictes i a descobrir-ne la complexitat.
- Trobar solucions que ens permetin afrontar els conflictes sense violència, sense destruir les altres parts i amb la força necessària per arribar a solucions en les quals tots guanyem i puguem satisfer les nostres necessitats.

D'aquesta manera, podem definir el CONFLICTE com "aquella situació de disputa o divergència en què hi ha una contraposició d'interessos (tangibles), necessitats i/o valors en pugna entre dues parts o més".⁹ Cal entendre que el conflicte és consubstancial a les relacions humanes. Sovint, de la mateixa interacció entre persones sorgeixen discrepàncies degut al fet que tenim interessos o necessitats diferents; a més, el conflicte és ineludible i, per molt que vulguem tancar els ulls o que intentem evitar-lo, un cop s'ha iniciat, continua la seva dinàmica.

El conflicte s'ha d'entendre com un procés que es pot manifestar amb diferents intensitats. La crisi és un moment puntual del conflicte, quan es dona el grau més alt de confrontació, però el conflicte apareix molt abans. Saber valorar en quin moment del procés d'un conflicte ens trobem és molt important per poder aplicar una mesura o una altra. En cada moment del conflicte, en efecte, es recomana seguir una estratègia diferent. La crisi, doncs, també demana una forma de intervenir. Depenent del moment del conflicte, es recomana seguir les estratègies següents:

II-lustració 1. Formes d'intervenció en les diferents fases del cicle del conflicte

Esquema 1: El cicle del conflicte i les formes d'intervenció (adaptat de Cascón, 2001)

En les fases següents es veuran dues d'aquestes formes d'intervenció en el conflicte: la provenció (fase 2 de Connectant mons) i l'anàlisi i la negociació (fase 3 de Connectant mons).

Una altra informació rellevant sobre el conflicte és que les persones poden adoptar diferents actituds per afrontar-lo:¹⁰ alguns autors identifiquen cinc grans actituds davant el conflicte. Descobrir les pròpies i les dels altres serà una feina prèvia important de fer en la resolució de conflictes. Quan analitzem les nostres pròpies

⁹ Cascón, Paco (2001). *Educación en y para el conflicto*. Bellaterra: Cátedra UNESCO sobre Pau i Drets Humans.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001329/132945s.pdf>

¹⁰ Descripció de les actituds de Paco Cascón a *Educación en y para el conflicto*, basat en l'esquema clàssic de Thomas i Kilmann.

actituds, moltes vegades descobrim amb sorpresa com la nostra actitud davant dels conflictes és l'evasió o l'acomodació, i com d'aquí es deriva que els nostres conflictes no es resolguin.

Competició (guanyo/perds): ens trobem davant d'una situació en la qual aconseguir el que jo vull, fer valdre els meus objectius, les meves metes, és el més important, independentment que per fer-ho hagi de passar per sobre de qui sigui. La relació no importa. En el model de la competició duta fins a les últimes conseqüències, el més important és que jo guanyi i per això el més fàcil és que els altres perdin. Aquest perdre de vegades es tradueix no ja en el fet que l'altra persona no aconseguixi els seus objectius, sinó que sigui eliminada o destruïda (la mort, l'anul·lació...). En el terreny pedagògic, busquem l'eliminació de l'altra part no pas amb la mort, però sí amb l'exclusió, la discriminació, el menyspreu, l'expulsió, etc.

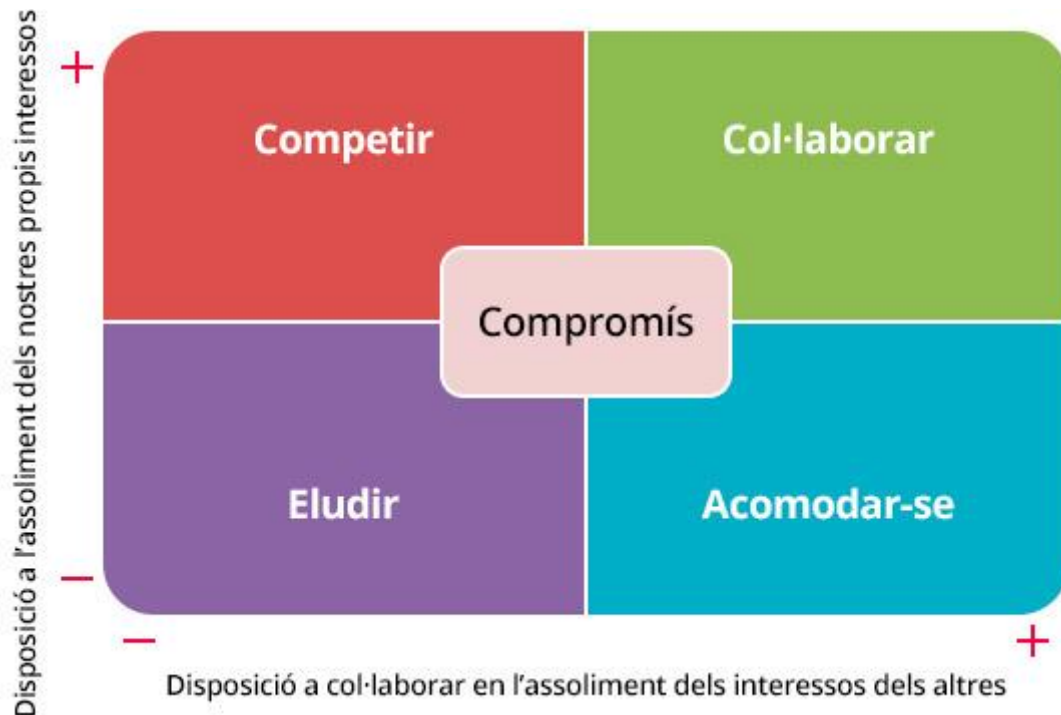
Acomodació (perdo/guanyes): per tal de no confrontar l'altra part, jo no faig valdre o no plantejo els meus objectius. És un model tan estès o més que la competició, encara que creguem el contrari. Sovint confonem el respecte o la bona educació amb no fer valdre els nostres drets perquè això pot provocar tensió o malestar. Ens anem aguantant fins que no podem més i llavors ens destruïm o destruïm l'altra part.

Evasió (perdo/perds): ni els objectius ni la relació en surten ben parats; no s'aconsegueix ni una cosa ni l'altra. No afrontem els conflictes, "amaguem el cap sota l'ala", per por o perquè pensem que es resoldran sols. No obstant això, com hem dit anteriorment, els conflictes tenen la seva pròpia dinàmica i, un cop iniciada, no s'atura sola.

Cooperació (guanyo/guanyes): en aquest model, aconseguir els propis objectius és molt important, però la relació també. Té molt a veure amb una cosa molt intrínseca a la filosofia "no-violenta": la fi i els mitjans han de ser coherents. És el model cap al qual intentarem encaminar el procés educatiu. És un model en el qual només serveixen solucions guanyo-guanyes; es tracta que tots i totes guanyem. Cooperar no és acomodar-se, no pot ser renunciar a allò que ens és fonamental. Sense cedir es pot arribar a negociar. De fet, cal aprendre a NO cedir en allò que és fonamental. Una altra cosa diferent és que es pot cedir en allò que és menys important.

Negociació: arribar a la cooperació plena és molt difícil. Per això es planteja un altre model en el qual es tracta que totes dues parts guanyin en allò que és fonamental, ja que no poden arribar al 100%. Hi ha gent que quan parla de negociació en realitat està pensant en una mera tàctica del model de la competició. Si una de les dues parts no se'n va amb la sensació que ha guanyat allò que és fonamental, no estem en aquest model, sinó en el de la competició o l'acomodació.

Il·lustració 2. Actituds davant el conflicte (Thomas i Kilmann)

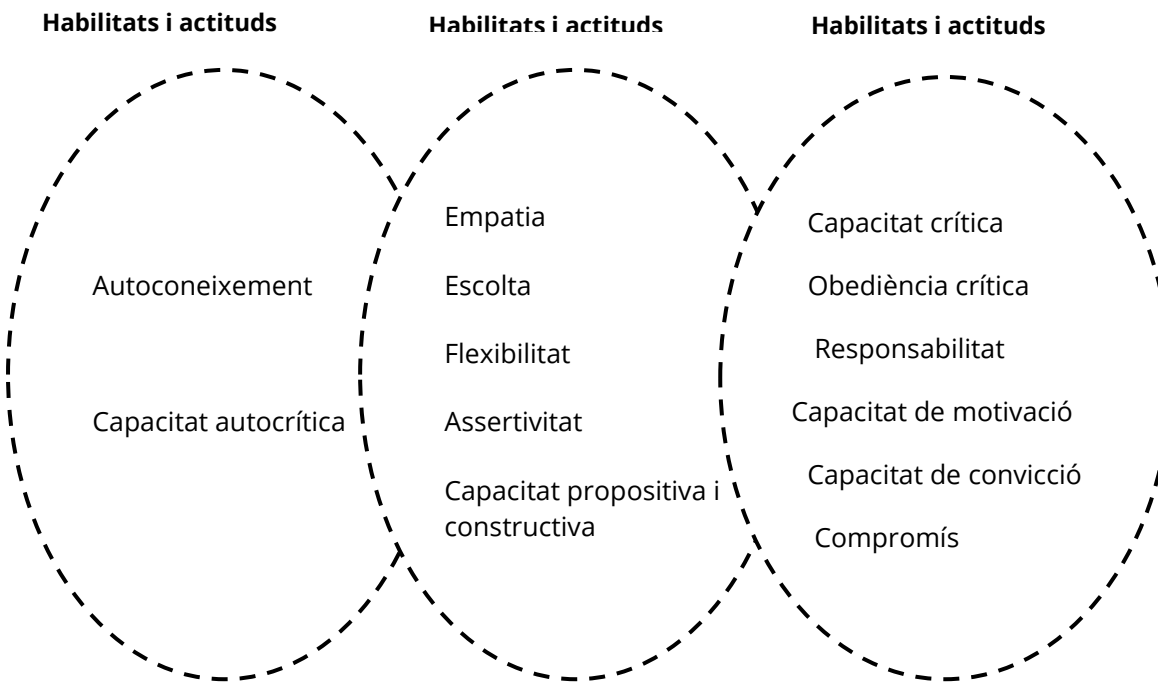

No podem dir que cap d'aquestes actituds es donin, habitualment, d'una manera pura i única en cap situació ni en cap persona. Tampoc és la nostra intenció plantejar que hi hagi actituds bones o dolentes per a tota situació. El mateix esquema dona algunes pistes sobre això. En circumstàncies en què allò que està en joc no té gaire importància per a nosaltres, i amb qui està en joc és amb algú a qui a penes coneixem i amb qui gairebé no tenim relació, probablement la millor opció és una cosa que en principi ens podria semblar molt negativa, com és evitar el conflicte. Cal recordar un principi bàsic en gairebé tot: el d'“economia”. Les energies que tenim són limitades, i entrar en un conflicte vol dir invertir-hi moltes energies. Per tant, cal valorar en quins val la pena ficar-se. No obstant això, aquest esquema també ens planteja una cosa molt important, i és que, com més importants siguin els objectius i la relació, més important serà aprendre a cooperar.

Presentació dels grups

Promoure la cultura de pau vol dir, en primer lloc, comportar-se de manera pacífica i també activa, dolça i alhora decidida, amb fermesa i flexibilitat a la vegada. Tot això és possible? Algunes persones al llarg de la història han demostrat que sí. És possible dur a l'extrem la coherència entre allò que es busca aconseguir (la pau) i els comportaments personals (pacífics i pacifistes). Qui es plantegi assolir aquest ideal pot començar reflexionant sobre com haurien de ser les habilitats i les actituds coherents amb la pau, i esforçar-se a practicar-les.

Il·lustració 3. Principals habilitats i actituds de la persona pacífica

Fuente: Cécile Barbeito i Marina Caireta (2009). *Juegos de paz. Caja de Herramientas para educar hacia una cultura de paz*. Madrid: Catarata - Escola de Cultura de Pau.

D'acord amb aquestes habilitats, quines actituds i comportaments són útils per participar per a la pau?

- **Autoconeixement:** conèixer les fortaleces i les debilitats pròpies.
- **Autocrítica:** reconèixer els errors i intentar esmenar-los.
- **Valorar-nos:** creure en la nostra pròpia capacitat per canviar les coses, valorar les fortaleces.
- **Assertivitat:** defensar els nostres propis arguments, explicitar i respectar les nostres pròpies necessitats.
- **Empatia** amb l'altra persona: reconèixer els sentiments de l'altre i comprendre'n les causes.
- **Escolta:** dialogar posant l'èmfasi en l'escolta per conèixer les raons de l'altre.
- **Flexibilitat:** adaptar-se a noves situacions per compatibilitzar les necessitats de tothom.
- **Cooperació:** treballar en equip, aprofitar els punts forts de cadascú i compensar els seus punts febles, no voler passar per sobre de l'altre, sinó trobar la solució plegats.
- **Esperit crític:** qüestionar la realitat, els hàbits, els procediments, la situació en què es troben les persones, etc.
- **Capacitat constructiva:** valorar els aspectes positius.
- **Capacitat propositiva:** trobar maneres alternatives d'actuar.
- **Creativitat: tenir imaginació, originalitat, plantejar les coses des de nous punts de vista.**
- **Obediència crítica:** reconèixer el valor de les normes com a mecanismes que faciliten la convivència, i alhora poder qüestionar o fins i tot negar-se a col·laborar amb aquelles que vagin en contra dels nostres propis valors.
- **Responsabilitat:** ser conscients de les conseqüències dels nostres actes i minimitzar-ne les conseqüències destructives.
- **Motivació:** implicar més gent a transformar allò que no agrada.

- **Argumentació:** explicar els arguments propis de manera convincent i relacionar-los amb les necessitats de les altres persones.
- **Compromís:** aportar energia fins al final del procés, amb constància i convicció.

FASE 2: PREPARAR-SE PER AL CONFLICTE: PROVENCIO

L'escala de la provenció

La provenció¹¹ planteja la necessitat de dotar-nos dels recursos i de les estratègies per gestionar el conflicte de manera constructiva, sense necessitat d'arribar a crisis violentes. Podem promoure-la en grups i en comunitats a partir de diferents estratègies encaminades a promoure el reconeixement mutu, crear mesures de confiança, facilitar la comunicació no-violenta i promoure la cooperació.

La provenció és un terme introduït per John W. Burton l'any 1990. Aquest concepte suggereix que no hem de prevenir els conflictes, sinó PROveir-nos de les estratègies, de les habilitats i dels recursos que ens permetin afrontar-los de manera no-violenta, i transformar-los perquè passin a representar una oportunitat de creixement personal i col·lectiu per a totes les parts.

És important prevenir tota mena de violència que pugui tenir lloc en els conflictes, però prevenir els conflictes comportaria evitar-los i evadir-los, és a dir, no enfrontar-nos-hi, amb el risc i la pèrdua d'oportunitat que això comporta.

Tal com explica Paco Cascón,¹² la provenció implica dos aspectes: educar la gent en habilitats i coneixements per afrontar el conflicte de manera pacífica; i vetllar per una organització que eviti malentesos innecessaris, precursors de conflictes, que proporcioni instruments per garantir un bon ambient de treball i convivència, i que anticipi recursos per fer front als conflictes que puguin sorgir.

Per aconseguir un bon ambient de convivència cal vetllar perquè totes les persones se sentin acceptades i integrades. Això vol dir respondre a dues necessitats bàsiques per a qualsevol persona: el sentiment de pertinença al grup, des del respecte a la pròpia identitat. En altres paraules, sentir que el grup ens acull i ens accepta tal com som. Això no sempre passa de manera espontània, i per això cal treballar-hi. La negativa o la manca d'integració representen una important font de conflicte.

La provenció s'estructura en diferents etapes que es complementen entre si:

- **Primer pas: la creació del grup.** És important garantir un ambient de comprensió mútua, d'estima envers un mateix i envers els altres, i de confiança, ja sigui entre individus o entre els diferents col·lectius.
  - ✓ **L'autoconeixement i el coneixement de les altres persones.** Sovint el coneixement que tenim de l'altre (persona o grup) és escàs i esbiaixat. Només el coneixem en alguns aspectes, per experiència pròpia o per mitjà d'informació de tercers i, amb base a això, l'etiquetem i condicionem d'aquesta manera la nostra actitud i les nostres expectatives envers ell. Quan apareixen situacions de conflicte o de tensió, si no hi ha un bon coneixement mutu, magnifiquem aquells aspectes que ens distancien de l'altre, i així augmentem la discrepància i obstaculitzem la transformació del conflicte. Amb tot, totes les persones tenim múltiples pertinences que ens defineixen (gènere, cultura, professió, caràcter, etc.). Això implica que quan discrepem profundament de l'altre respecte a alguna d'aquestes pertinences, sempre podem trobar-ne alguna altra que ens hi acosti i per mitjà de la qual ens podem reconèixer mútuament i interaccionar.

¹¹ Apartat adaptat de Marina Caireta (2017). "Avanzar en la provención". Transformar el conflicto en la ciudad - Herramienta núm. 3. <http://escolapau.uab.cat/municipiosypaz/municipis/Ficha03.pdf>

¹² Paco Cascón (2001). *Educación en y para el conflicto*. Bellaterra: Càtedra UNESCO sobre pau i drets humans.

En conclusió, per assolir una entesa mútua rica és important aprofundir en el coneixement d'un mateix i de les altres persones. Els jocs i les activitats de coneixement tenen per objectiu trobar afinitats i generar cohesió entre les persones. El fet de coresponsabilitzar-se de tasques i projectes de manera conjunta, o l'aprenentatge des de la interacció social també són importants fonts de coneixement.

- ✓ **L'estima envers un mateix i envers les altres persones.** Cada persona és digna d'afecte i d'estima, i per tant cal aprendre a reconèixer les parts bones que hi ha en un mateix i en els altres.

Fomentar l'autoestima és essencial per al desenvolupament de qualsevol persona. Si reflexionem sobre això des de la perspectiva de la convivència, és molt difícil que sense un mínim nivell d'autoestima una persona pugui reconèixer les parts bones que hi ha en ella mateixa i en els altres, involucrar-se en la vida del grup i gestionar els conflictes. Sense autoestima les persones percebem la confrontació intrínseca en un conflicte com un atac personal, en lloc d'entendre'l com una discrepància d'interessos o de necessitats que ha de ser resolta.

Construïm l'autoestima a partir de la imatge que les persones que ens envolten ens proporcionen de nosaltres mateixos. Per això és important educar-nos en la capacitat de reconèixer l'altre com una persona/col·lectiu digne d'afecte i d'estima.

- ✓ **La confiança** en nosaltres mateixos, en els companys i en el grup és necessària per poder explorar pors, sentiments i ansietats. Aquests elements es troben sempre presents en un conflicte. Per això és imprescindible saber com superar-los per tal que les parts puguin establir una confrontació des del respecte, el reconeixement i la sinceritat.
  - La confiança és un procés; s'assoleix a poc a poc, a mesura que demostrem que en som dignes.
  - Ser digne de confiança requereix responsabilitat. La confiança sense responsabilitat es converteix en ingenuïtat. La confiança es promou mitjançant la comunicació activa i empàtica, la coherència, el respecte o el reconeixement de les pors dels uns i dels altres.

- **Segon pas: la creació d'una cultura no-violenta de relació entre les persones.** Disposar d'un codi comú de comunicació no-violenta i cooperació.

- ✓ **Comunicació que permeti dialogar davant les discrepàncies.** Saber comunicar-nos de manera efectiva, activa i empàtica. Una comunicació efectiva garanteix que el missatge transmeti arribi amb precisió al destinatari. Per això cal assegurar-se que els canals de comunicació siguin eficaços i que comparteixin un mateix codi de comunicació. Sovint, tot i fer servir les mateixes paraules, n'entnem el significat de manera diferent. Això és degut al fet que el codi no és compartit i, consegüentment, la comunicació fracassa.

Una comunicació activa requereix una actitud per part de tots els implicats que vetlli perquè els missatges arribin adequadament. L'emissor s'ha de fer càrrec de la transmissió dels missatges mitjançant codis que el receptor pugui comprendre i acceptar. El receptor, al seu torn, s'ha d'esforçar a escoltar de manera activa i aconseguir, no tan sols entendre el missatge, sinó també que l'emissor se senti escoltat.

Una comunicació empàtica, que permeti percebre el to emocional d'un mateix i de l'altre. Una actitud de presència del receptor que permeti percebre l'estat emocional de l'altre, només escoltant el seu to de veu i observant els seus gestos i la seva actitud corporal.

I un emissor que expressi les seves emocions, que parli en jo-missatge, i que se centri a exposar com l'afecta el que ha passat sense entrar en acusacions, interpretacions o judicis.

- ✓ **La cooperació** i comprendre que aconseguir allò que volem no es contradiu amb el fet que l'altre pugui aconseguir allò que necessita. Aprendre a convertir allò que, en un principi, semblarien objectius contraris, en objectius comuns, i treballar per assolir-los. Entendre el conflicte com una situació en què compartim un mateix problema amb algú, i que només si busquem conjuntament com resoldre'l aconseguirem la solució més pertinent. Aprendre a cedir en allò que no ens és essencial sense renunciar a allò que sí que considerem fonamental i, alhora, tenir en compte allò que és important per a l'altre i oferir una resposta adequada.

Reconèixer les emocions per (des)escalar el conflicte

En paral·lel a l'escala de provenció (té a veure amb l'autoconeixement i el coneixement de l'altra persona, amb l'autoestima, amb la comunicació, amb la cooperació...), les emocions tenen un paper crucial en el conflicte. Saber reconèixer les emocions pròpies i les emocions dels altres, poder identificar les necessitats que s'amaguen darrere d'aquestes emocions, i ser conscients de com aquestes emocions ens afecten a l'hora d'intentar resoldre un conflicte, són habilitats molt útils perquè no escali un conflicte.

- **Reconeixement d'emocions.** Tot i que hi hagi una versió simplificada de quatre emocions bàsiques (la tristesa, l'alegria, la por i la ràbia), hi ha llistes ben llargues d'emocions, amb diferents matisos. Saber reconèixer quines emocions ens estan travessant és el primer pas de l'educació emocional.
- **Regulació de la intensitat d'aquestes emocions.** Les emocions les sentim per algun motiu concret. Per això, no ens hem de negar aquestes emocions, ni mortificar-nos per sentir emocions com la ràbia o la tristesa. És natural sentir-les, i és preferible reconèixer-les i permetre's sentir-les, més que no pas negar-les. Tot i així, sí que cal ser conscients del grau d'intensitat en què sentim aquestes emocions, per poder canalitzar-les d'una manera constructiva: si m'estic discutint amb una altra persona, em sento una mica, bastant o molt rabiosa? Segons la intensitat d'aquesta emoció, podré continuar discutint amb l'altra persona (de vegades, sentir una mica de ràbia és bo per atrevir-se a dir segons quines coses), o bé hauré de prendre mesures abans per calmar-me. Hi ha moltes maneres de canalitzar les emocions intenses: fent esport, duxant-se, cantant, dibuixant, escrivint, anant a la muntanya, picant a un coixí... El més important és que l'emoció negativa no es vessi sobre una altra persona quan està en un grau mitjà o alt d'intensitat.
- **Identificació de necessitats.** Les emocions són els millors indicadors de quan en un conflicte s'està tractant les parts bé o malament. Les emocions són l'expressió de les necessitats, cobertes (alegria, satisfacció, serenitat, etc.) o no cobertes (frustració, ràbia, por, etc.). Alguns autors qualifiquen les emocions de "negatives" o "positives", però això no es deu a una càrrega de valor, sinó al fet que les "negatives" se senten quan tenim una necessitat no satisfeta, i les positives quan tenim una necessitat coberta. Així és que, si en un conflicte alguna de les parts té sentiments negatius, és que hi ha necessitats no cobertes. Això vol dir que no està ben resolt, i que cal continuar investigant quines són aquestes necessitats i com es poden satisfer sense trepitjar les necessitats de l'altra persona.
- **Expressió de les emocions i les necessitats.** A l'hora d'intentar resoldre un conflicte amb una altra persona, és recomanable –sempre que estiguem en un grau d'intensitat baixa o que ja ens hàgim calmat– verbalitzar quines emocions sentim i quines necessitats (cobertes o no cobertes) hi ha darrere d'aquestes emocions.¹³
- **Negociació.** El següent pas seria buscar maneres de fer compatibles aquestes emocions. I aquí entrem en la fase següent.

¹³ La "comunicació no-violenta" recomana, en una discussió, expressar els fets que han dut a un conflicte (1), els sentiments que han generat aquests fets en mi (2), les necessitats que hi ha darrere d'aquests sentiments (3) i la proposta del que es podria fer perquè aquesta necessitat estigui coberta (4). Per a més informació, vegeu Marshall Rosenberg (2000), *Comunicación no violenta: un lenguaje de vida*. Madrid: Gran Aldea Editores.

FASE 3: ANALITZAR CONFLICTES (PROPER I LLUNYANS) PER BUSCAR SOLUCIONS

Capacitar-se en provenció i en gestió d'emocions no vol dir, tanmateix, que alguns o molts conflictes no continuïn avançant en el seu procés. Per això és important aquest segon pas, aprendre a analitzar, a negociar i a buscar solucions creatives mútuament satisfactòries que permetin a l'alumnat aprendre a resoldre els seus conflictes per ells mateixos.

Anàlisi de conflictes: la persona, el procés, el problema

Separar persona-procés-problema. La primera feina a fer serà la d'aprendre, tant a l'hora d'analitzar conflictes com a l'hora d'intervenir-hi, a separar i tractar de manera diferent els tres aspectes presents en tot conflicte: les persones involucrades, el procés (la manera d'abordar-lo) i el problema (les necessitats o els interessos antagònics en disputa).

Normalment no separem aquestes tres aspectes, i som durs o tous amb tots segons si l'actitud davant els conflictes és la competició o la submissió, respectivament. Si optem per ser suaus, normalment som sensibles a les persones, però som "fluixos" a l'hora de defensar els nostres interessos respecte al problema. Per contra, si decidim competir/atacar, som forts en defensar els nostres drets, però també som durs amb (contra) la persona amb qui tenim la disputa.

Personalitzem els conflictes atacant més la persona que el problema que totes dues tenim, la qual cosa ens porta a una escalada d'atacs personals, en la qual de vegades fins i tot s'oblida i es deixa de banda el problema que ha originat el conflicte, i se centren totes les energies i tot el temps a atacar l'altra part en lloc de resoldre el problema. Sempre és l'altra persona la que té el problema, i d'aquí només hi ha un pas a considerar que no és que l'altra persona tingui el problema, sinó que ella és el problema.

Així, són molt habituals comentaris com ara: alumnes conflictius, companys conflictius... Igual que és habitual parlar de problemes de disciplina, en lloc de conflictes de convivència o de relació.

Volem separar els tres aspectes, intentant ser sensibles amb les persones amb qui tenim un problema; equitatius i participatius amb el procés, amb la manera d'abordar-lo; i durs amb el problema, amb el fet de fer valdre les nostres necessitats.

Tot seguit plantejarem alguns continguts per analitzar o treballar en cadascun d'aquests tres apartats:

Les persones. Es tracta d'aprendre a veure-les com a parts amb les quals tenim un problema i amb les quals podem col·laborar per resoldre'l. En aquest apartat treballarem fonamentalment:

- Les **percepcions**. En tot conflicte hi ha tantes percepcions o punts de vista com persones hi ha involucrades. Hem d'aconseguir que les parts aprenguin tant a expressar la seva percepció com a escoltar i interessar-se per conèixer la de l'altra part. Per a això hi ha diverses eines: escriure, narrar o representar diferents versions d'històries o contes; jocs de rols; treball amb els llibres d'història i els diaris; etc.
- Reconèixer les **emocions intenses**. Quan esclata un conflicte, afloren moltes emocions i molts sentiments. Serà molt important aprendre a reconèixer-los i a acceptar que estem enfadats. Cal buscar espais per treure aquest enuig sense que el tirem per sobre de l'altra part de manera destructiva. Serà important reconèixer-lo i plantejar que fins que no surti no és un bon moment per afrontar el conflicte (per a més detalls, vegeu l'apartat anterior "5.1. Fase 3: Reconèixer les emocions per (des)escalar el conflicte").
- La **imatge**. En tot conflicte estan en entredit la imatge i el prestigi de les persones que s'estan enfrontant. No tenir això en compte, tant a l'hora d'analitzar, com sobretot a l'hora d'intervenir, podrà comportar que una part no accepti una solució, per molt bona que sigui. Les parts han de sentir que la seva imatge en surt "airosa".

• **El poder.** En tota relació humana hi ha desequilibris de poder. Aquests desequilibris també estan presents en els conflictes i, quan són molt grans, el conflicte és pràcticament impossible de resoldre. Per poder-lo resoldre cal reequilibrar el poder prèviament. Per fer-ho cal ensenyar a prendre poder a qui és a baix (empoderament) i aprendre a treure poder de qui és a dalt (desobediència).

D'una banda, es tracta de treballar la confiança en si mateix, l'autoestima, l'assertivitat (la capacitat d'afirmar les nostres pròpies idees i posicions), i, sobretot, l'**empoderament**, entès com el procés pel qual descobrim les nostres bases de poder i influència. No es podran fer valdre drets o necessitats en un conflicte si no se sap reequilibrar el poder. Per tant, no ensenyar-lo serà equivalent a educar per a la submissió i el conformisme.

D'altra banda, també és important descobrir quines són les bases del poder de qui, en una situació determinada, és a dalt. Moltes vegades aquest poder està basat en el sotmetiment i en la col·laboració de qui és a baix, en la seva obediència. Educar per a la pau i per al conflicte vol dir per tant educar per a la **desobediència** (o per a l'obediència crítica). Aquestes paraules fan molta por, sobretot de perdre l'autoritat. Tot i així, no és l'autoritat la que està en perill, sinó l'autoritarisme que, gairebé sempre, és justament el contrari. No es tracta de desobeir de manera cega, sinó de ser conscients del que fem i de per què ho fem, podent-nos-hi negar, argumentant el perquè, proposant alternatives i assumint les responsabilitats i les conseqüències d'aquesta desobediència. Es tracta d'educar per a la responsabilitat.

En paraules de Martin Luther King, hem d'ensenyar que "col·laborar amb allò que està bé ha de ser tan evident com no col·laborar amb allò que està malament".

El procés. Es tracta d'aprendre a establir processos, maneres d'abordar els conflictes que permetin expressar-se a totes dues parts i trobar solucions que totes dues puguin acceptar. En aquest sentit serà important aprendre a:

a) **Controlar les dinàmiques destructives de la comunicació:** acusacions, insults, generalitzacions, sortir a parlar del passat, parlar per boca d'altres, intentar passar del tu-missatge, en el qual sempre parlem de l'altra persona, normalment de manera negativa, al jo-missatge. De qui més sabem és de nosaltres mateixos. Parlem en primera persona, manifestant els nostres sentiments, donant informació precisa de què és el que ens ha afectat, com i per què. Això que sembla fàcil no ho és i implica un procés d'aprenentatge en el qual solem començar amb exercicis o fent-ho per escrit (vegeu el quadern d'activitats).

b) **Analitzar els processos seguits** fins aquest moment, per aprendre tant dels encerts com dels errors. Fer un mapa d'anàlisi del conflicte: què l'ha originat, qui hi ha participat, quin poder i influència té, de quina manera, quines solucions ja s'han assajat... En definitiva, contextualitzar el conflicte tant en el passat com en el present ens donarà molta informació per poder-hi intervenir.

c) **Establir processos de consens** que permetin a totes les parts expressar-se, treure les seves necessitats i satisfer-les. Consensuar regles de com abordarem els conflictes: què farem, què no farem. Plantejar unes normes de com afrontarem els conflictes és fonamental, però serà important que les elaborem entre tots/es. D'aquesta manera recolliran el sentir de tot el grup i serà més fàcil que es compleixin o que es pugui cridar a complir-les.

El/s problema/es. Aquí la feina se centrarà a aprendre a diferenciar les postures o posicions, dels interessos o necessitats. Les postures o posicions són la nostra solució preferida per a un problema concret, mentre que els interessos o necessitats són l'origen, l'arrel del conflicte. Es tracta de centrar-nos en aquestes necessitats, aprendre a reconèixer-les, jerarquitzar-les i expressar-les, i no tant en les nostres postures. Passar de la típica negociació basada en postures a la negociació basada en necessitats. Això obrirà el camp de solucions, ja que partint de les postures estarem tancats a només dues, la preferida per cada cantó que, a més, normalment són les més antagòniques, les que no tenen res en comú. Des de les necessitats, el ventall de solucions és més ampli, estarem anant al nucli del conflicte i podrem trobar necessitats o interessos comuns a més dels

antagònics. Aquests interessos o necessitats comuns ja poden ser una base d'acord i d'optimisme en la cerca de solucions.

La dificultat principal és que volem passar directament a solucionar el problema sense haver-ne fet aflorar les raons i sense haver-les analitzat. Seguint un exemple mèdic, primer s'ha d'explorar per poder diagnosticar, i després ja vindrà què s'ha de prescriure.

L'objectiu final és arribar a saber quin és el problema o els problemes que hi ha al centre del conflicte i que, per tant, cal solucionar.

Buscar solucions

En aquest apartat el tema més important és desenvolupar processos educatius que fomentin la creativitat i la imaginació a l'hora de buscar solucions, i que aquestes solucions aconseguixin satisfer les necessitats o els interessos de totes dues parts. Per a això són importants dues coses: una, mirar abans que res tots els recursos que tenim al nostre abast, la qual cosa pot ampliar les solucions i, per altra banda, separar la fase de generar solucions de la d'arribar a un acord.

En la fase de generar solucions no hi ha lloc per discutir ni per posar límits. Es tracta d'idear com més coses millor, fins i tot encara que semblin desenraonades. Una idea desenraonada i irrealitzable pot suggerir-ne una de brillant i possible.

En la fase de l'acord sí que caldrà fer un esforç per sintetitzar les propostes que hagin sortit, per concretar-les, per veure quines són possibles i de quina manera i per arribar finalment a aquelles que satisfacin a totes dues parts. En aquesta fase cal arribar a acords concrets, amb responsabilitats concretes i formes de verificar-los.

El paper de les normes al centre educatiu ¹⁴

Un dels mecanismes més efectius per establir un marc regulador dels conflictes són les normes, especialment si estan compartides per tota la comunitat educativa. Les normes són l'instrument regulador de la convivència, tant en el grup-classe com en el conjunt del centre educatiu.

Per ser efectives, les normes han de complir set condicions: que siguin redactades en positiu, clares, concretes, realitzables, compartides, consensuades i poques. A nivell de centre educatiu, es pot vetllar perquè les normes afavoreixin realment la transformació dels conflictes si es compleixen els tres criteris següents:

1. Guanyar-se l'autoritat. En alguns models la disciplina i l'autoritat s'imposen, mentre que en altres models el professorat es guanya aquesta autoritat gràcies al respecte i a la coherència entre allò que diu, com ho diu i allò que fa. En aquest segon model en què el poder referent del professorat és molt elevat, disminueix la necessitat de sancionar. La persona que es guanya l'autoritat no necessita recórrer a l'autoritarisme per fer valdre les seves decisions. És possible guanyar-se l'autoritat tractant l'alumnat amb el màxim respecte i confiança, repartint l'autoritat (mitjançant activitats com l'aprenentatge cooperatiu o altres que reconeixen que l'alumnat és al centre de l'aprenentatge), i fomentant la democràcia participativa al centre, mitjançant l'assemblea d'aula o altres mecanismes de consulta i de presa de decisions.

2. Revisar els reglaments de règim intern i intentar consensuar les normes imprescindibles per a una bona convivència entre tots els membres de la comunitat educativa. Tota persona que forma part d'un problema hauria de formar part de la solució, i molt sovint, tant quan establim les normes com les mesures que es prendran en el cas que es trenquin, no tenim en compte la voluntat de l'alumnat. Si es tracta d'establir una normativa de convivència vàlida per a tot el centre educatiu, haurem de tenir en compte l'opinió de tots els que hi conviuen. Una norma serà més efectiva en la mesura que sigui compartida per tothom.

¹⁴ Este apartado se ha realizado a partir de las indicaciones "Cómo organizamos las normas de convivencia?" de la página web *La educación para la paz y la convivencia, un proyecto de centro*. [Herramientas para diseñar el proyecto de convivencia](#)

3. Buscar mesures alternatives a la sanció. A diferència de la sanció, les mesures reparadores no busquen la venjança (el “qui la fa, la paga”), sinó una reparació efectiva del dany causat. Les mesures reparadores han d'estar directament relacionades amb el dany ocasionat: han de guardar una relació directa entre causa i efecte. Estan basades en 3 erres: que les persones responsables del dany Reconeguin el dany causat, assumeixin la Responsabilitat dels fets i Reparin el dany.

FASE 4: PARTICIPAR PER A LA PAU

A l'hora de pensar sobre què podem fer per a la pau, sol sorgir una mateixa pregunta: “Per on començo?” La pau pot ser un concepte abstracte o massa ampli per saber com contribuir-hi. Malgrat aquestes dificultats, participar per a la pau no tan sols és possible, sinó que, a més, dona resultats. Vegem alguns exemples de com s'han definit plans de pau, i què s'ha aconseguit: al llarg de la història, s'han definit diverses agendes de pau,¹⁵ que han prioritzat les accions que havien de seguir les organitzacions (ja sigui organitzacions intergovernamentals, com l'ONU o la UNESCO, ja sigui des d'organitzacions de la societat civil). Algunes d'aquestes agendes destacades són: l'Agenda de l'Haia (1999), el decenni de Cultura de Pau (2001-2010) o els Objectius de Desenvolupament Sostenible, amb l'objectiu 16 sobre pau i justícia.

L'**Agenda de l'Haia (1999)** es va definir a iniciativa d'organitzacions de la societat civil, prioritzant quatre temes tan amplis com reforçar les lleis i les institucions humanitàries i de drets humans; millorar les polítiques de prevenció, la resolució pacífica i la transformació dels conflictes violents; el desarmament; i la cultura de pau. En aquesta ocasió, a l'Haia, es van llançar campanyes internacionals que van aconseguir grans èxits, com la coalició contra l'ús de menors soldats, que va aconseguir que es prohibís la utilització de menors de 18 anys per part dels exèrcits, o la campanya contra les mines antipersona, que pocs anys després també en va aconseguir la prohibició.

Gairebé en paral·lel, sota el paraigua de la UNESCO, es va declarar el **decenni de Cultura de Pau (2001-2010)**, precedit per un pla d'acció aprovat per l'assemblea general de les Nacions Unides que definia vuit àmbits d'actuació:

- l'Educació per a la Cultura de Pau;
- el Desenvolupament Econòmic i Social Sostenible;
- el Respecte pels Drets Humans;
- la Igualtat entre Dones i Homes;
- la Participació Democràtica; la Comprensió, Tolerància i Solidaritat;
- la Lliure Circulació d'Informació i Coneixement; i
- la Pau i Seguretat Internacionals.

Va ser la UNESCO qui va encunyar oficialment el terme de **cultura de pau** per a aquella ocasió, definint-lo com el “conjunt de valors, actituds i comportaments que reflecteixen el respecte a la vida, a l'ésser humà i a la seva dignitat. La cultura de pau posa en primer pla els drets humans, el rebuig a la violència en totes les seves formes i l'adhesió als principis de llibertat, justícia, solidaritat i tolerància, així com la comprensió entre els pobles, els col·lectius i les persones”.

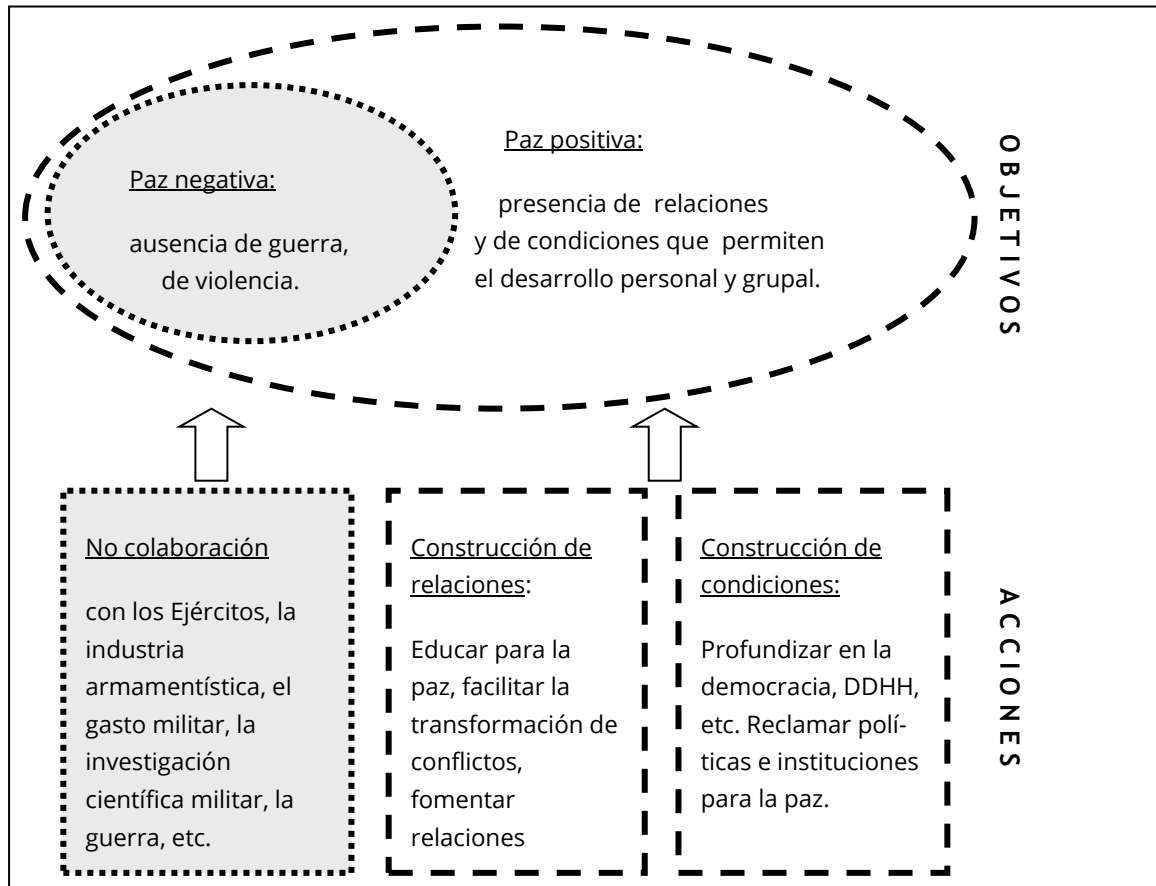
Actualment, el marc vigent que defineix una certa agenda de pau és el dels **Objectius de Desenvolupament Sostenible**, amb l'objectiu 16 sobre Pau i Justícia, i que preveu essencialment objectius per a la reducció de morts associades a les armes de foc, i també l'enfortiment d'institucions democràtiques.

Més enllà d'aquests marcs legals, superats en alguns aspectes i vigents en altres, cal tenir en compte que, igual que hi ha conflictes interpersonals i conflictes armats inter o intraestatals, la pau té múltiples dimensions: la pau

¹⁵ Sobre agendes de pau en les últimes dècades, vegeu Vicenç Fisas (2002). *La paz es posible. Una agenda para la paz del siglo XX*. Barcelona: Oxfam-Intermón-De Bolsillo, p. 21 en endavant.

microsocial, la que es construeix en la relació amb les altres persones; la pau mesosocial, a nivell de societat; o la pau macrosocial, a nivell d'estats o del món. Hi ha molts tipus d'accions per a la pau, segons el tipus de pau buscada:

Il·lustració 4 Tipus d'accions possibles segons el tipus de pau buscada

Fuente: Adaptación de Cécile Barbeito. "Cultura de Pau". Ideas per a construir la pau nº2. Julio de 2008.

6. SENBAZURU. CONSTRUINT LA PAU 3-5 ANYS (INFANTIL)

6.1. TAULA RESUM ACTIVITATS I FASES

FASES	TEMÀTICA	ACTIVITATS
1 (setmanes 1-2) Introducció de conceptes i presentació dels grups	<ul style="list-style-type: none"> • Presentació de les participants • Presentació de les diferents formes de violència directa (física, verbal i psicològica) en les relacions interpersonals • Valoració dels beneficis de trobar una sortida justa per resoldre els conflictes interpersonals • Presentació de les diferents concepcions de pau • Introducció a les habilitats de la persona que participa per a la pau 	Activitat: “Poders màgics” Activitat observació: “Quins trucs farem?”
2 (setmanes 3-4) Preparar-se per al conflicte: provenció	<ul style="list-style-type: none"> • Autoconeixement, identificació de les emocions bàsiques i de les necessitats pròpies • Capacitat de cooperar amb persones del grup-classe en determinades tasques • Observació de la diversitat cultural i de gènere present a l’aula, a l’escola i a l’entorn, com una oportunitat d’aprenentatge i d’enriquiment. 	Activitat observació: “La companyia de circ Senbazuru” Activitat: “Del verb sentir” Activitat opcional: “Escolta’m molt” Activitat opcional: “Amb els teus propis ulls” Activitat: “Cadires cooperatives” Activitat: “Aplaudiment”
3 (setmanes 5-6) Analitzar conflictes (propers)	<ul style="list-style-type: none"> • Expressió del rebuig a diferents tipus de violència (física, verbal i psicològica) en les relacions interpersonals • Coneixement inicial de tipus de conflictes a l’aula i en la realitat propera • Anàlisi del procés d’un conflicte interpersonal • Identificació de les fases del conflicte (abans, durant o després de la crisi) • Reconeixement del valor de les normes de l’aula 	Activitat observació: “Abans i després” Activitat: “Febre emocional” Activitat opcional: “Desfogament” Activitat opcional: “Cantar emocions” Activitat: “El rellotge d’arribar a temps” Activitat: “Mantenir el nord”

4 (setmanes 7-8) Participar per a la pau	<ul style="list-style-type: none"> • Reconeixement del valor de l'acció pacífica per resoldre els conflictes • Observació d'aspectes de l'organització de l'aula o del centre que s'haurien de millorar • Presentació d'algunes formes per promoure la pau en l'entorn escolar (normes de convivència de centre, actitud personal d'estima, empatia, cooperació...) • Introducció a la dimensió internacional, al planeta i a altres països 	Activitat: "Món somiat" Activitat: "Explicar als altres"
5 (setmana 9) Producte final	ELABORACIÓ I DIFUSIÓ DEL PRODUCTE FINAL	Activitat: "Capsa de trucs de màgia"

6.2. PAUTES METODOLÒGIQUES PER AL DESENVOLUPAMENT DE LES ACTIVITATS PER FASES

FASE 1: INTRODUCCIÓ DE CONCEPTES I PRESENTACIÓ DELS GRUPS

FASE	TEMÀTICA	ACTIVITATS
1 (setmana 1-2) Introducció de conceptes i presentació dels grups	<ul style="list-style-type: none"> • Presentació de les participants • Presentació de les diferents maneres de violència directa (física, verbal i psicològica) en les relacions interpersonals • Valoració dels beneficis de trobar una sortida justa per resoldre els conflictes interpersonals • Presentació de les diferents concepcions de pau 	<ul style="list-style-type: none"> • Activitat: “Poders màgics” • Activitat observació: “Quins trucs farem?”

ACTIVITAT: “PODERS MÀGICS”

Intenció educativa

- Presentació de l'alumnat participant
- Fomentar l'afecte per les persones del grup
- Aplicar les habilitats de la persona constructora de pau a les persones del grup
- Introduir el concepte de pau

Resum: Analitzar les habilitats del grup i dibuixar un retrat robot de com podria ser una persona constructora de pau.

Temps: 20 minuts

Tipus: Interior o exterior, tranquil·la

Grup: A partir de 6 persones

Material: Paper d'embalar o cartolina i retoladors

Desenvolupament

- Feu una ronda a classe en la qual cada alumna i alumne digui en què és una miqueta màgic/a i faci un dibuix de si mateix/a dibuixant aquesta màgia (“jo sé fer riure els altres”; “jo canto molt bé”; “jo sé fer pastissos”). Es va deixant per escrit la llista d'aquestes habilitats.
- Feu fotos d'alguns de vosaltres mostrant quin és el vostre poder màgic i envieu-lo als altres grups.
- Animeu l'alumnat a preguntar a les seves famílies quins poders màgics tenen.

Valoració i conclusions:

Com ha anat l'Activitat? Quins poders màgics heu dit? Podríeu dir més poders sobre els vostres amics i amigues que elles no hagin dit? Teniu costum de dir als altres allò que fan bé? Creieu que pot ser positiu fer-ho?

Quines habilitats heu trobat de la persona que té habilitats màgiques de pau? Creieu que es poden tenir totes a la vegada? Les habilitats es poden aconseguir si es treballen? Com ho faríeu? De tots els poders que heu dit, quin creieu que té més a veure amb la màgia de la pau? Quins poders, dels que teniu entre el públic, faciliten que les persones s'entenguin?

Què és, doncs, la pau per a vosaltres? Què podeu fer vosaltres per a la pau en el dia a dia?

Altres indicacions

Com que és una Activitat de foment de l'afecte, és important que tothom sigui valorat amb adjectius positius. Si cal, recordeu al principi que tothom té habilitats i que, per tant, tothom hauria de ser capaç de dir adjectius positius.

En una versió més artística, l'Activitat de "poders màgics" també es pot fer amb fotocòpies ampliades de fotos de la gent del grup i fer un collage de dibuixos i fotocòpies.

Font: Adaptació de l'activitat "Retrat robot", a Cécile Barbeito i Mercè Caireta (2009), Juegos de paz. Caja de herramientas para educar hacia una cultura de paz. Madrid: Catarata-Escuela de Cultura de Pau.

ACTIVITAT OBSERVACIÓ: "QUINS TRUCS FAREM?"

Intenció educativa:

- Introduir el concepte de violència
- Distingir què és violència i què no ho és, en exemples pràctics
- Reconèixer diferents tipus de violència
- Valorar la no-violència

Resum: Observació i preguntes sobre una imatge perquè l'alumnat tregui les seves pròpies conclusions

Temps: 15 minuts

Tipus: Observació

Grup: Grup-classe

Material: Ordinador i projector per projectar la imatge en gran a la classe, o bé fotocòpies de la imatge

Desenvolupament:

- Després d'introduir l'animació, es mostra la imatge i es fan les preguntes associades (vegeu valoració i conclusions).
- Relacioneu la discussió amb els conceptes de violència (vegeu el glossari).

Valoració i conclusions:

Per a cada imatge, comenteu amb l'alumnat: què us sembla aquest truc? Està bé per a les persones o els podria generar problemes? Si és que podria generar problemes a les persones, quins problemes podrien ser? Així, el posaríeu en un espectacle de màgia de pau o no?

D'acord amb els trucs que heu afegit a l'espectacle i amb els trucs que heu descartat (els trucs que poden danyar les persones, els trucs violents), què diríeu que és la violència?

Altres indicacions:

La violència, com es defineix en el glossari, pot tenir moltes dimensions a més de la física, la verbal o la psicològica (que entrarien en la categoria de violència directa). Podeu relacionar la imatge de les joguines només per a la meitat del públic amb les desigualtats al món (violència estructural).

FASE 2: PREPARAR-SE PER AL CONFLICTE: PROVENCIÓ

FASE	TEMÀTICA	ACTIVITATS
2 (setmanes 3-4) Preparar-se per al conflicte: provenció	<ul style="list-style-type: none"> • Autoconeixement, identificació de les emocions bàsiques i de les necessitats pròpies • Capacitat de cooperar amb persones del grup-classe en determinades tasques • Observació de la diversitat cultural i de gènere present a l'aula, a l'escola i a l'entorn, com una oportunitat d'aprenentatge i d'enriquiment 	<ul style="list-style-type: none"> • Activitat observació: "La companyia de circ Senbazuru" • Activitat: "Del verb sentir" • Activitat opcional: "Escolta'm molt" • Activitat opcional: "Amb els teus propis ulls" • Activitat 4.1. "Cadires cooperatives" • Activitat 4.2. "Aplaudiment"

ACTIVITAT OBSERVACIÓ: “LA COMPANYIA DE CIRC SENBAZURU”

Intenció educativa:

- Introduir la idea de la provenció: la importància d'entendre's en el grup-classe
- Reconèixer que les persones tenen necessitats diferents
- Valorar la diversitat com un factor positiu
- Fomentar la cooperació

Resum: Observació i preguntes sobre una imatge perquè l'alumnat tregui les seves pròpies conclusions

Temps: 15 minuts

Tipus: Observació

Grup: Grup-classe

Material: ordinador i projector per projectar la imatge en gran a la classe, o bé fotocòpies de la imatge

Desenvolupament:

- Després d'introduir l'animació, es mostra la imatge i es fan les preguntes associades (vegeu valoració i conclusions).
- Relacioneu la discussió amb la necessitat de conèixer-se a si mateix i de conèixer els altres perquè un grup s'entengui, i de com la diversitat és una font de riquesa del grup.

Valoració i conclusions:

Creieu que s'entenen els membres de la companyia? Creieu que es barallen molt? Per què? Per què no? Com veieu, són molt diferents. Qui creieu que necessita menjar més? Qui creieu que s'estima més dormir a soles i qui prefereix compartir rulot? Qui creieu que necessita més silenci? Qui necessita una dutxa al dia com a mínim?

I vosaltres, membres del públic, creieu que sou semblants o diferents entre vosaltres? Creieu que cadascun de vosaltres necessita exactament el mateix o algunes coses diferents? Podeu posar algun exemple d'aquestes coses diferents (gustos diferents, costums diferents)? Aconseguiu passar una bona estona junts malgrat aquestes diferències?

Altres indicacions: Totes les activitats de la fase 2 permeten treballar competències per a la provenció. Per a més activitats d'aquest tipus, podeu consultar la web de <http://www.educarueca.org>

ACTIVITAT: “DEL VERB SENTIR”

Intenció educativa:

- Identificació de les emocions bàsiques
- Reconeixement de les necessitats pròpies o de les situacions que motiven les emocions

Resum: Activitat d'expressió corporal i facial per reconèixer emocions

Temps: 50 minuts

Tipus: Expressió teatral

Grup: Grup-classe

Material: -

Desenvolupament:

- L'alumnat ha de mostrar una expressió facial i corporal que reflecteixi les situacions següents:
  - ✓ Il·lusió per anar al circ
  - ✓ Irritació perquè hi ha molta cua a l'entrada del circ
  - ✓ Admiració quan les forçudes aixequen totes soles deu persones del públic
  - ✓ Tensió perquè sembla que la trapezista està a punt de caure
  - ✓ Alleujament perquè la trapezista no ha caigut
  - ✓ Avorriment perquè els trucs de màgia no acaben de sortir
  - ✓ Alegria quan surten els pallassos
  - ✓ Tristesa perquè l'espectacle s'ha acabat
- En cercle, demaneu als i les alumnes que, una per una, escullin una emoció de les que han sortit (il·lusió, irritació, admiració, tensió, alleujament, avorriment, alegria, tristesa) i expliqui en quina situació l'ha sentit. Per exemple, “jo he sentit... quan...”.
- Demaneu a l'alumnat que, quan torni a casa, preguntin a la seva família si té el costum de parlar dels seus sentiments o no, i per què és important fer-ho: “la setmana que ve m'expliqueu què heu dit”.

Valoració i conclusions:

Teniu costum de dir com us sentiu? Per a què creieu que pot servir dir-ho a les altres persones? Per què creieu que a la nostra companyia de circ ens ajuda a entendre'ns? Creieu que també us pot ajudar si entre vosaltres us dieu com us sentiu?

ACTIVITAT OPCIONAL: "ESCOLTA'M MOLT"

Intenció educativa:

- Practicar l'escolta com a element de provenció
- Reflexionar sobre els reptes de la comunicació efectiva

Resum: Es tracta de seguir les instruccions sobre moviments amb el cos amb els ulls tancats

Temps: 15 minuts

Tipus: Expressió corporal tranquil·la

Grup: Grup-classe

Material: -

Desenvolupament:

- Drets i amb els ulls tancats, l'alumnat ha de seguir instruccions de moviments del cos, com per exemple: "Poseu un peu davant de l'altre, amb les cames separades, doblegueu els genolls, obriu els braços com si fóssiu un avió, poseu els palmells de les mans de cara avall, doblegueu un colze aixecant la mà amunt, aixequen el polze d'aquesta mà cap amunt, gireu el cap cap al costat contrari d'on teniu el polze, somrieu i, sense moure la resta del cos, obriu els ulls i mireu-vos".
- En acabar, demaneu a l'alumnat que observi les posicions dels altres, per poder comparar què ha sentit i interpretat cadascú.
- Més tard, quan torneu a casa, pregunteu a la vostra família: què feu per escoltar-vos entre vosaltres? Teniu la tele engegada o apagada quan mengeu? Hi ha algun moment en què us expliqueu què heu fet durant el dia? Què podríeu fer per escoltar-vos més? Parleu-ho amb la família i m'ho expliqueu la setmana que ve.

Valoració i conclusions:

Ha estat fàcil seguir les instruccions? Creieu que heu escoltat bé? En obrir els ulls, us ha semblat que les altres persones havien escoltat el mateix que vosaltres? Normalment, us agrada que us escoltin? Us agrada escoltar? Quines coses creieu que us fan escoltar millor l'altra persona? Els qui heu fet posicions molt diferents de les instruccions, què us ha impedit escoltar millor? En general, quins problemes hi pot haver si no escoltem bé els altres?

Altres indicacions:

Per complicar l'activitat, es poden donar instruccions que impliquin moviment, com balancejos de braços, acotar-se i aixecar-se, etc.

L'escolta activa és una de les competències clau de la resolució de conflictes. Trobareu més activitats per fomentar-la en una comunicació que contribueix a la resolució dels conflictes a: [Habilidades de Comunicación](#), de Mónica Dulcic i Paulina Fajardo.

ACTIVITAT OPCIONAL: “AMB ELS TEUS PROPIS ULLS”

Intenció educativa:

- Aplicar l'empatia en casos de conflicte com a element de provenció
- Analitzar el procés d'un conflicte

Resum: Visionar curts d'animació que narren conflictes i posar-se a la pell de cada personatge

Temps: 20 minuts

Tipus: Activitat oral

Grup: Grup-classe

Material: Ordinador amb connexió a internet i projector

Desenvolupament:

- Visualitzar els vídeos proposats:
  - ✓ “Gestión de conflictos”: https://www.youtube.com/watch?v=GnB3MpUfv_k
  - ✓ “La rama de olivo: sueño”: https://www.youtube.com/watch?v=SlbGst1IT_Q
  - ✓ “La rama de olivo: frío”: <https://www.youtube.com/watch?v=h8RoTy3Mat0>Entre tots, comenteu què vol cadascun dels personatges de les històries.
- Tot seguit, convideu l'alumnat a pensar en problemes que hi hagi hagut a classe, entre dos alumnes o entre alumnes i professor o professora. Proposeu que primer es posin les ulleres d'un dels actors en conflicte i pensin com veu les coses, i en un segon torn, que el grup imagini la perspectiva de l'altra persona en conflicte. Què sent, pensa, necessita cada persona?
- Animeu l'alumnat a discutir aquest tema amb les seves famílies: què podrien fer per veure les coses amb els ulls de l'altre? És una cosa que facin sovint? Comenteu què han parlat amb la família en la sessió següent.

Valoració i conclusions:

- “Gestión de conflictos”: https://www.youtube.com/watch?v=GnB3MpUfv_k : Què volen l'ant i l'os? Què volen el conill i l'os rentador? Què fan per aconseguir-ho l'ant i l'os? Què fan per aconseguir-ho el conill i l'os rentador? Qui aconsegueix el que vol i qui no?
- “La rama de olivo: sueño”: https://www.youtube.com/watch?v=SlbGst1IT_Q Què volen l'os i la guineu? Què fan per aconseguir-ho en primer lloc? Què fan per aconseguir-ho després? Qui aconsegueix el que vol i qui no?
- “La rama de olivo: frío”: <https://www.youtube.com/watch?v=h8RoTy3Mat0> Què volen l'os i la guineu? Què fan per aconseguir-ho en primer lloc? Què fan per aconseguir-ho després? Qui aconsegueix el que vol i qui no?
- Heu estat capaços de veure les coses amb els ulls de les dues parts? Ha estat fàcil o difícil? Normalment intenteu veure les coses des de diferents punts de vista? Per a què creieu que pot servir?
- Com ho ha fet cada personatge per defensar el que volia? Creieu que és adequat fer servir aquestes formes per aconseguir el que es vol? Per què? Per què no?

ACTIVITAT: “CADIRES COOPERATIVES”

Intenció educativa:

- Valorar els inconvenients de la competició
- Practicar la cooperació com a element de provenció

Resum: Joc clàssic de les “cadires musicals” en versió cooperativa

Temps: 40 minuts

Tipus: Activitat moguda

Grup: Grup-classe

Material: Tantes cadires com participants. Instrument musical o cadena de música

Desenvolupament:

- Primera ronda. Jueguem a les “cadires musicals” posant les cadires en cercle amb el respall cap endins, amb dues o tres cadires menys que el nombre d'alumnes. Fora del cercle de cadires, balleu al voltant de les cadires mentre sona la música. Quan la música s'aturi, asseieu-vos al més de pressa possible en una cadira lliure. Les persones que no aconseguixin asseure's queden eliminades del joc. Es torna a començar amb dues o tres cadires menys a cada ronda fins que tothom quedi eliminat.
- Segona ronda. En la segona versió del joc, es repeteix el ball al voltant de les cadires mentre hi hagi música. L'objectiu, quan s'acaba la música, és que TOTES les persones estiguen enfilades a dues o tres cadires. Aquesta vegada, tot i que a cada ronda es van eliminant cadires (dues o tres al principi, i d'una en una cap al final del joc), no s'eliminen persones. Tot el grup guanya quan totes les persones aconseguen estar damunt de dues o tres cadires, sense cap peu o mà tocant a terra.
- Convideu l'alumnat que parli amb la seva família sobre com coopera cada persona amb les tasques de casa, i valoreu si és molt o poc.

Valoració i conclusions:

- ✓ (Sobre la cooperació) Com us heu sentit en la primera ronda (competitiva)? Com us heu sentit en la segona ronda (cooperativa)? Qui guanyava en la primera ronda? Qui guanyava en la segona? Quina de les versions del joc preferiu i per què? Al circ, per què creieu que preferim la segona versió que la primera? Si penseu en la vostra classe, al pati, se us acudeixen exemples de competició (com en la primera ronda) en què ningú s'ajuda? Se us acudeixen exemples de cooperació (com en la segona ronda) en què tots us ajudeu per aconseguir el joc?
- ✓ (Sobre estima envers les altres persones) En la versió competitiva, heu animat els altres a guanyar o a perdre? De quina manera? En la versió cooperativa, heu animat els altres a guanyar o a perdre? De quina manera? Us agrada que us diguin que feu les coses bé? En general a classe, esteu acostumats a animar els altres quan fan les coses bé?

ACTIVITAT: “APLAUDIMENT”

Intenció educativa:

- Fomentar l'estima envers les altres persones com a element de provenció

Resum: Aplaudiment general a tot el grup

Temps: 10 minuts

Tipus: Activitat tranquil·la però sorollosa

Grup: Grup-classe

Material: -

Desenvolupament:

- Aplaudiu tan fort com pugueu, i tanta estona com pugueu, a tot el grup.
- Convideu l'alumnat a explicar més tard l'Activitat a la seva família i a reflexionar amb ells: si tenen costum de dir-se les coses que fan bé o no, i com podrien fer-ho millor.

Valoració conclusions:

Com us sentiu vosaltres si us aplaudeixen? Normalment, teniu costum d'aplaudir-vos entre vosaltres quan feu les coses bé, o com a mínim de felicitar-vos? O més aviat us critiqueu una mica? Per què creieu que és important que us felicitau quan feu les coses bé?

Altres indicacions:

Si el grup està preparat per mostrar estima envers tots els membres, es pot convidar que, un a un, entrin cap al mig del cercle d'aplaudiments durant 20 segons mentre la resta de la classe li dedica adjectius apreciatius.

FASE 3: ANALITZAR CONFLICTES (PROPERES I LLUNYANS) PER BUSCAR SOLUCIONS

FASE	TEMÀTICA	ACTIVITATS
3 (setmanes 5-6) Analitzar conflictes (propers)	<ul style="list-style-type: none"> Expressió del rebuig a diferents tipus de violència (física, verbal i psicològica) en les relacions interpersonals Coneixement inicial de tipus de conflictes a l'aula i en la realitat propera Anàlisi del procés d'un conflicte interpersonal Identificació de les fases del conflicte (abans, durant o després de la crisi) Reconeixement del valor de les normes de l'aula 	Activitat observació: "Abans i després" Activitat: "Febre emocional" Activitat opcional: "Desfogament" Activitat opcional: "Cantar emocions" Activitat: "El rellotge d'arribar a temps" Activitat: "Mantenir el nord"

ACTIVITAT OBSERVACIÓ: "ABANS I DESPRÉS"

Intenció educativa:

- Aprendre a analitzar un conflicte interpersonal
- Analitzar les emocions i aplicar l'empatia per entendre les necessitats de les parts implicades en el conflicte
- Comprendre el conflicte com un procés amb diferents fases
- Expressar el rebuig a diferents tipus de violència

Resum: Observació i preguntes sobre una imatge perquè l'alumnat tregui les seves pròpies conclusions

Temps: 15 minuts

Tipus: Observació

Grup: Grup-classe

Material: Ordinador i projector per projectar la imatge en gran a la classe, o bé fotocòpies de la imatge

Desenvolupament:

- Després d'introduir l'animació, es mostra la imatge i es fan les preguntes associades (vegeu valoració i conclusions)
- Relacionar la discussió amb els conceptes de violència (vegeu el glossari)

Valoració i conclusions:

Què creieu que està passant? Quins sentiments identifiqueu entre les persones del públic? Per què creieu que

hi ha gent del públic tan enfadada? Com ha reaccionat cada persona? (les persones que es peguen, les que separen, les que s'amaguen, les que no fan res).
Què penseu que havia passat abans? Què veiem aquí que ha dut a la baralla de després? Qui està enfadat amb qui? Per què? Què volen les persones altes? Què volen les persones que hi ha darrere de les persones altes? Què volen les persones que aixafen els altres espectadors? Què volen les persones que són aixafades? Quines escenes de violència identifiqueu en el públic? Creieu que està justificat l'ús de la violència?
Us recorda alguna baralla que hagi pogut tenir lloc entre persones de la classe? Què va passar? Què va fer cada persona implicada?

Altres indicacions: Aquesta escena es pot relacionar molt fàcilment amb possibles baralles a l'aula. És rellevant ressaltar els diferents rols de les persones (les que peguen, les que separen, les que són indiferents). En qualsevol cas de violència o d'assetjament escolar, el paper de les terceres persones és essencial, i per això és molt important conscienciar també les persones alienes al cas de violència.

ACTIVITAT: "FEBRE EMOCIONAL"

Intenció educativa:

- Reconèixer les quatre emocions bàsiques
- Identificar el grau de desbordament de cadascuna d'aquestes quatre emocions bàsiques
- Relacionar el desbordament emocional amb l'escalada del conflicte

Resum: Valorar les emocions (alegria, ràbia, tristesa, por) dels actors d'un conflicte segons un termòmetre d'emocions

Temps: 30 minuts

Tipus: Activitat tranquil·la, de discussió

Grup: Grup-classe

Material: Rètol o fotocòpies amb els termòmetres de les emocions

Desenvolupament:

Identifiqueu com se senten els personatges del públic del circ (imatges de l'Activitat 5.1.), i ubiqueu-ne les cares al termòmetre, segons aquests sentiments.

Valoració i conclusions:

I vosaltres heu sentit mai alguna d'aquestes emocions amb molta força? Expliqueu-me'n algun exemple. Creieu que tenir sentiments forts ajuda a entendre-us amb les altres persones o més aviat ho dificulta? Justifiqueu la vostra resposta i doneu algun exemple d'alguna situació que hàgiu viscut.

Pensant en el conflicte entre les persones del públic de l'espectacle de circ, quines creieu que tenen emocions més controlades? Quines semblen tenir emocions més desbordades?

ACTIVITAT OPCIONAL: “DESFOGAMENT”

Intenció educativa:

- Conèixer estratègies per prevenir el desbordament emocional
- Relacionar el desbordament emocional amb l'escalada del conflicte

Resum: Fabricació d'una “ampolla de la calma” mentre l'alumnat discuteix quines estratègies cal seguir

Temps: 30 minuts

Tipus: Activitat plàstica

Grup: Grup-classe

Material: Ampolles de plàstic de 50 o de 33 cl (una per alumne/a), cola transparent, purpurina i cel·lo.

Desenvolupament:

- Introduir l'Activitat demanant a l'alumnat que expliqui situacions en què recordi que ha perdut la calma. Explicar que és lícit sentir emocions, però que és important no bolcar-les sobre les altres persones, i que per això és important tenir estratègies per desfogar-se i recuperar la calma abans de continuar parlant amb les altres persones.
- Fabricar l'“ampolla de la calma” (instruccions, per exemple, a: <https://www.youtube.com/watch?v=31eQ69ur9C4>)
- Mentre s'ajuda cada alumne i alumna a fabricar la seva ampolla de la calma, discutiu les preguntes que hi ha tot seguit (vegeu valoració i conclusions).
- Animeu l'alumnat a preguntar a les seves famílies: quines formes poden fer servir per desfogar-se quan tenen emocions fortes. i compartiu-ho a la sessió següent.

Valoració i conclusions:

De vegades sentiu ennuig, ràbia, frustració? De quines altres maneres podeu treure-us de sobre l'enuig, la ràbia o la frustració? A part de cridar, quines altres coses se us acudeixen que podeu fer per no estar tan enfadats? I per calmar-vos? (tirar coixins a terra amb força, cridar dins d'una galleda (“la galleda de la ràbia”), fer gargots, mirar una ampolla de la calma...) Quins trucs feu servir vosaltres?

ACTIVITAT OPCIONAL: “CANTAR EMOCIONS”

Intenció educativa:

- Aprendre recursos per canalitzar la ràbia o la frustració
- Relacionar el desbordament emocional amb l'escalada del conflicte

Resum: Cançó

Temps: 10 minuts

Tipus: Activitat sorollosa

Grup: Grup-classe

Material: -

Desenvolupament:

Escolteu i canteu la cançó “Despacio me tranquilizo”

Valoració i conclusions:

(Aquestes preguntes es podrien fer com a introducció de l'Activitat, en lloc de com a conclusió.)

De vegades sentiu enuig, frustració, ràbia? Què feu per tranquil·litzar-vos i recuperar la calma? Què més creieu que podríeu fer?

ACTIVITAT: “EL RELLOTGE D'ARRIBAR A TEMPS”

Intenció educativa:

- Comprendre la utilitat d'actuar com més aviat millor en cas de conflicte
- Identificar les fases del conflicte

Resum: Discussió sobre el conflicte entre el públic del circ

Temps: 10 minuts

Tipus: Discussió

Grup: Grup-classe

Material: -

Desenvolupament:

Torneu a veure les imatges de la baralla entre la gent del públic i discutiu en quin moment penseu que hauria estat bé actuar perquè no hi hagués baralla i per què.

Valoració i conclusions:

Podeu identificar diferents graus d'enuig entre els actors del conflicte, o la baralla és sempre amb una intensitat semblant?

Se us acudeixen altres casos en què sigui recomanable actuar com més aviat millor? Podeu donar algun exemple? Per què creieu que és preferible actuar com més aviat millor? Què se us acudeix que podríeu fer en el vostre dia a dia per actuar com més aviat millor quan tingueu un problema?

ACTIVITAT: "MANTENIR EL NORD"

Intenció educativa:

- Reconèixer el valor de les normes com a base de la convivència
- Definir conjuntament normes de classe

Resum: Elaboració de normes de classe

Temps: 60 minuts

Tipus: Activitat de discussió

Grup: Grup-classe

Material: Cartolina amb el dibuix d'una brúixola

Desenvolupament:

- A partir del cas de la baralla entre el públic, convideu l'alumnat a fer una llista d'allò que no es pot fer (com a públic, a la classe, al pati, etc.).
- Tot seguit, a partir de la llista d'allò que no s'hauria de fer, penseu com SÍ que s'hauria de comportar el públic, de manera que quedi com una norma de com s'ha de comportar tothom, i escriviu aquestes normes a la brúixola màgica i recordeu-les de tant en tant.
- Més tard, quan torneu a casa, pregunteu a la vostra família quines normes són més importants a casa. Són les mateixes que a l'escola? Aquestes normes es compleixen? Què passa si no es compleixen? Parleu-ho a la vostra família i m'ho expliqueu la setmana que ve.

Valoració i conclusions:

Esteu d'acord amb totes les normes que heu definit? Creieu que és fàcil respectar totes aquestes normes? Alguna us sembla difícil de respectar? Per què? Per a què creieu que serveixen les normes? Per què creieu que és millor redactar les normes en positiu?

Altres indicacions:

Redactar normes de convivència a l'aula és més difícil del que sembla, en especial redactar-les des d'allò que sí que s'ha de fer, i no pas com una negació.

Per a més informació sobre normes de classe o de centre, des d'una perspectiva d'educació per a la pau, vegeu la web: "[La educación para la paz y la convivencia, un proyecto de centro. Herramientas para diseñar el proyecto de convivencia](#)".

FASE 4: PARTICIPAR PER A LA PAU

FASE	TEMÀTICA	ACTIVIDADES
4 (setmanes 7-8) Participar per a la pau	<ul style="list-style-type: none"> • Reconeixement del valor de l'acció pacífica per resoldre els conflictes • Observació d'aspectes de l'organització de l'aula o del centre que s'haurien de millorar • Presentació d'algunes formes per promoure la pau en l'entorn escolar (normes de convivència de centre, actitud personal d'estima, empatia, cooperació...) • Introducció a la dimensió internacional, al planeta i a altres països 	<ul style="list-style-type: none"> • Activitat: "Món somiat" • Activitat: "Explicar als altres"

ACTIVITAT: “MÓN SOMIAT”

Intenció educativa:

- Imaginar futurs de pau
- Identificar què Sí que hi hauria d’haver en un futur de pau
- Aterrar aquest món somiat a la realitat de l’escola

Resum: Dibuixar allò que volem del nostre món, d’un món en pau

Temps: 30 minuts

Tipus: Activitat d’expressió plàstica

Grup: Grup-classe

Material: Fulls de paper i material de plàstica

Desenvolupament:

Amb ceres de colors, plastilina, retalls de revistes i teles, i els materials que vulgueu, representeu com un dibuix o una escultura el món en pau amb el qual somieu. Quan acabeu, expliqueu una per una a la resta del grup com és el món que heu somiat i què té a veure amb la pau.

Valoració i conclusions:

Després d’aquesta explicació, contesteu entre totes, si no ha sortit en l’explicació, què diríeu que fan les persones durant el dia? Com us imagineu que viuen? Què fan si no estan d’acord entre elles? Com resolen aquests desacords? I que feu vosaltres per aconseguir el món somiat? Què feu per entendre-us amb les altres persones, per cuidar-les?

Què feu per cuidar les plantes, els animals i el planeta? Què feu perquè nens i nenes, perquè gent de tots els colors de pell puguin fer les mateixes coses si volen? Creieu que una part d’aquest món en pau podria tenir lloc a l’escola? Què caldria perquè fos així: què podríeu fer vosaltres per una escola en pau? Què podrien fer els professors i professores, les monitores i monitors de menjador, el personal de neteja, les cuineres i cuiners, etc., perquè l’escola i el món tinguessin una miqueta més de pau?

ACTIVITAT: “EXPLICAR ALS ALTRES”

Intenció educativa:

Identificar algunes maneres de promoure la pau en l'entorn escolar (normes de convivència de centre, actitud personal d'afecte, empatia, cooperació...)

Resum: Redacció d'una carta explicant què es podria fer per aconseguir el món somiat

Temps: 30 minuts

Tipus: Discussió per acordar els continguts d'una carta

Grup: Grup-classe

Material: Paper i bolígraf

Desenvolupament:

- Partint de l'activitat anterior dels “Mons somiats”, recupereu totes les idees més concretes i realitzables a nivell d'escola: quines coses creieu que es podrien aconseguir de veritat?
- Agrupeu i prioritzeu aquestes idees en forma d'una carta amb una introducció de com us imagineu aquest món somiat, i 4-5 punts amb idees de què es podria fer perquè aquest món màgic es convertís en realitat.
- Publiqueu aquesta carta al diari de l'escola o del barri, explicant-ho a les altres persones i dient què penseu. Imprimiu aquesta carta per a les famílies convidant-les a valorar com podrien contribuir a aquestes 4 o 5 accions.

Valoració i conclusions:

Com valoreu les vostres propostes? Us comprometeu a fer el possible per complir aquestes idees sobre el que es pot fer perquè l'escola sigui un petit món millor?

Altres indicacions:

Tenint en compte que per a les edats 3-5 l'alumnat no tindrà capacitat de llegir ni d'escriure aquesta carta, es recomana que cada idea d'acció de la carta s'associï a una icona, per tal que l'alumnat les pugui recordar. Per aquest mateix motiu, és recomanable que la carta no inclogui una llista llarga d'idees, sinó que prioritzï les més essencials.

Per tal que la carta tingui sentit, és important que les idees d'acció siguin al més concretes i a l'abast de l'alumnat possible (així com de les famílies i de la comunitat educativa).

En el cas de rebre algun tipus de retorn d'alguna família, o alguna carta al diari de l'escola o del barri, és molt important fer-ho arribar a l'alumnat, perquè vegi que el seu esforç de comunicació ha arribat a altres persones.

FASE 5: PRODUCTE FINAL

FASE	TEMÀTICA	ACTIVITATS
Fase 5 (setmanes 9) Producto final	ELABORACIÓ I DIFUSIÓ DEL PRODUCTE FINAL	Activitat: “Capsa de trucs de màgia”

ACTIVITAT “CAPSA DE TRUCS DE MÀGIA”

Intenció educativa:

- Recordar els trucs treballats al llarg de les sessions que permeten resoldre els conflictes més fàcilment
- Motivar l'alumnat a fer servir aquests trucs al llarg de l'any

Resum: Fabricació d'objectes que es corresponen amb trucs de màgia per a la pau

Temps: 60 minuts

Tipus: Activitat plàstica

Grup: En grups de 4-5 persones. Cada grup construeix un objecte per a la capsa de màgia

Material: (vegeu la taula de més avall)

Desenvolupament:

- Escollir quin material es construirà, segons les activitats treballades a classe (perquè els objectes siguin significatius, és recomanable que només es construeixin els objectes associats a continguts treballats a classe).
- Dividir la classe en grups i repartir les instruccions per construir cada objecte.

Valoració i conclusions:

Recordeu la funció de cada objecte de la capsa màgica. Quin truc us sembla que us serà més útil? Recordeu que la capsa estarà disponible al llarg del curs a l'aula, i que poden fer servir els trucs quan ho creguin convenient.

Carta	Instruccions per construir un objecte de la capsa màgica
Diadema amb unes orelles grosses	Es pot construir una diadema amb orelles semblant a aquesta, amb una diadema, cartolina i una mica de cola: https://i.pinimg.com/236x/a6/1e/fb/a61efb6eaff75a55cc86a3f64caf4f41--snoopy-pets.jpg
Megàfon antic	Un megàfon es pot fer amb una cartolina enrotllada en forma de con
Ulleres amb uns ulls sortints	Aconseguiu unes ulleres de plàstic i enganxeu-hi fotos d'ulls de revistes (forats per poder-hi veure) al lloc dels vidres
Mans que aplaudeixen	Retalleu medalles amb el dibuix de dues mans aplaudint
Mans que es donen la mà	Aconseguiu guants de rentar plats i ompliu-los amb paper pinotxo o amb paper de seda
Termòmetre	Dibuixeu quatre termòmetres en una cartolina amb les cares de ràbia, de por, de tristesa i d'alegria
Ampolla de la calma	Vegeu les instruccions a https://youtu.be/8Odh1itR5RE
Rellotge d'arribar a temps	Aconseguiu un cronòmetre de cuina que soni al cap del temps marcat
Brúixola	Dibuixeu una brúixola en una cartolina i escriviu-hi les normes de la classe en positiu
Capsa màgica	Paperera folrada de negre per enganxar-hi adhesius per decorar-la, o fabriqueu una capsa màgica a casa
Grua de paper	Imprimiu i retalleu paperets amb grues
Sobre de paper	Plantilla de papers de 10 cm x 21 cm amb una grua dibuixada al capdamunt del paper (i espai a sota de la grua per poder-hi escriure o dibuixar un disseny)